

**ÇOCUKLARDA AYRILIK KAYGISI İLE ANNE-BABANIN
AYRILIK KAYGISI VE EBEVEYNLİĞE YÖNELİK
TUTUMLARI**

**SEPARATION ANXIETY OF CHILDREN AND
SEPARATION ANXIETY OF PARENTS AND THEIR
ATTITUDE TOWARDS PARENTING**

Serayi Betül ÇETİN

Hacettepe Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

olarak hazırlanmıştır.

2017

KABUL ve ONAY

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Serayi Bet¼l ÇETİN'in hazırladığı “ocuklarda Ayrılık Kaygısı ile Anne-Babanın Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutumları” başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM

Üye (Danışman) Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI

Üye Doç. Dr. Türkan DOĞAN

Üye Doç. Dr. İlhan YALÇIN

Üye Doç. Dr. Meliha TUZGÖL DOST

ONAY

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından **16 / 06 / 2017** tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber şAHİN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼dür¼

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumun tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir).

Tezimin/Raporumun tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi:

07.07.2017

(İmza)

Öğrencinin Adı SOYADI

İmza
Soyadı: Betül ÇETİN

ETİK BEYANNAMESİ

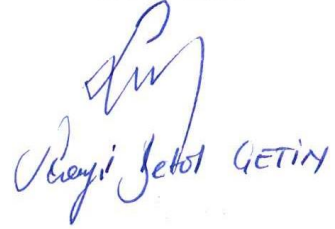
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

İmza

İsim SOYİSİM

Ayşe JETİM

iii

TEŞEKKÜR

Uzun, yorucu, yoğun ama bir o kadar heyecanlı bir yolculuğun sonunda ortaya çıktı elinizdeki bu tez. Bu yolculuğumda bana eşlik edenlere teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Tezimin ortaya çıkışında her daim yanımda olan, umutsuzluğa kapıldığım zamanlarda beni cesaretlendiren, içinden çıkamadığım durumlarda sakinliği ve samimiyeti ile bana doğru yolu gösteren tezimin ve benim üzerimde çok büyük emeği olan sevgili tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Özlem Haskan Avcı'ya teşekkür ederim. Lisans yıllarım dahil akademik eğitimim boyunca her zaman yanımda oldu, önerileriyle beni geliştirdi, samimiyetini hiç esirgemedi. Ayrıca lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emeği çok olan sevgili Hacettepe PDR bölümü hocalarıma yürekten teşekkür ediyorum. Tez jürime katılarak, önerileri ile tezimin çok daha iyi ve yeterli olmasına katkı sağlayan hocalarım Prof. Dr. İbrahim Yıldırım, Doç. Dr. Türkan Doğan, Doç. Dr. İlhan Yalçın ve Doç. Dr. Meliha Tuzgöl Dost'a teşekkür ediyorum.

Tezimle ilgileri verilerimi toplamamda yardımlarını esirgemeyen Şefkat Dünyası Anaokulu Ailesinin her bir ferdine ayrı ayrı teşekkürlerimi sunuyorum, iyi ki varlar. Bir teşekkür de çocukları ve kendilerine ile ilgili samimi paylaşımlarda bulunarak tezime katkıda bulunan tüm anne babalara. Paylaşımları ile araştırmamı tamamlamamı sağladılar.

Tez yazım sürecinde sürekli desteği ve motivasyonu ile yanımda olan sevgili arkadaşım Sümeyye Sancak'a ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Onunla yaptığımız her muhabbette çalışmama dair farklı dünyalar açıldı zihnimde, her paylaşımımız yeni bir rota oldu çıktığım bu yolda. Dünyadaki tüm çocuklara elimden geldiğince faydalı olma amacını bir dost ile paylaşmak çok keyif vericiydi. Ayrıca tez savunma sürecimde tecrübesi ile beni yönlendiren Öznur Bayar'a ve yüksek lisans sürecini paylaştığım arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunuyorum.

En büyük teşekkürüm sevgili aileme. Tüm başarılarım ve başarısızlıklarım, düşmelerim ve pes etmelerimde, heyecanlarım ve umutlarımda; sevgisi ve şefkatiyle hep yanımda olan sevgili anneme, her daim farklı bakış açısı ve heyecanı ile bana yeni ufuklar açan sevgili babama, varlıklarıyla hayatımı renklendiren ve güzelleştiren, tez sürecimde ilgi ve desteklerini hiç esirgemeyen

sevgili kardeşlerim Hüseyin, İbrahim ve İsmail'e minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Ve ikinci evim Çetin ailesine. Ailem olmanız benim en büyük hazinem.

Ve sevgili eşim Muhammed Çetin'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bu yorucu yolculuğun her adımında benimle birlikteydi. Verilerimi toplarken, analizlerimi yazarken bilgisayar başında yardımcım oldu, tezimin her aşamasında okumaları ile hatalarımı düzeltti, yorgunluğuma yenildiğim anlarda beni cesaretlendirdi, dinlendirdi, aştığım her zorlukta benden çok mutlu oldu. Varlığıyla beni güçlendirdi, güzelleştirdi.

Ve nihayetinde; tezimi bitirmemde en büyük motivasyonum sevgili oğlum... Gelişini heyecanla bekliyorum...

ÇOCUKLARDA AYRILIK KAYGISI İLE ANNE-BABANIN AYRILIK KAYGISI VE EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUMLARI

Serayi Betül ÇETİN

ÖZ

Bu araştırmada çocukların ayrılık kaygısı ile anne babalarının ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Ankara ilinde ikamet eden 467 anne babaya ulaşılmıştır. Araştırmada çocukların ayrılık kaygısı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Teze ve Arslan (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği - Ebeveyn Formu" alt ölçekleri olan 'Yalnız Kalma Korkusu' ve 'Terk Edilme Korkusu' uygulanmıştır. Anne babaların ayrılık kaygıları ise Diriöz ve arkadaşları (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketi" ve ebeveynliğe yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla da Seçer ve diğerleri (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgilerin elde edilmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizi için SPSS 21.0 programı kullanılmıştır. Ayrılık kaygısı düşük olan çocukların, anne babaların ayrılık anksiyete düzeyi ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının, ayrılık kaygısı yüksek olan çocukların anne ve babalarınınkinden manidar olarak farklı olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Buna göre öncelikle, çocuklar, ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği ebeveyn formu alt ölçeklerinden aldıkları puanlar kullanılarak (alt üst %27'lik gruplar oluşturularak) yalnız kalma korkusu ve terk edilme korkusu düşük ve yüksek olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

Yalnız kalma korkusu ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların hem annelerinin hem de babalarının ayrılık kaygıları yüksek bulunmuştur. 'Yalnız kalma korkusu' yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerine kıyasla daha düşük bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre yalnız kalma korkusu yüksek çocukların anne ve babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum düşüktür. Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum ve ilgilerinin de düşük olduğu gözlenmiştir. Ancak yalnız kalma korkusu yüksek ve düşük olan

çocukların annelerinin, ebeveynliğe ilişkin öz yeterlik düzeyleri ve ebeveynliğe yönelik ilgi düzeyleri farklı bulunmamıştır. Bireysel ve eğitsel niteliklere bakıldığında çocuklarda terk edilme korkusu, yaşa göre manidar olarak farklılık göstermektedir. Ailelerin sahip olduğu çocuk sayısı değerlendirildiğinde tek çocuk sahibi ailelerdeki çocukların terk edilme korkusu, 2 ve daha fazla çocuğa sahip ailelere kıyasla daha yüksektir.

Anahtar sözcükler: Ayrılık kaygısı, yetişkin ayrılık kaygısı, ebeveynliğe yönelik tutum

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı.

SEPARATION ANXIETY OF CHILDREN AND SEPARATION ANXIETY OF PARENTS AND THEIR ATTITUDE TOWARDS PARENTING

Serayi Betül ÇETİN

ABSTRACT

In this study, it is aimed that examining the relation between the separation anxiety of the children and separation anxiety of parents and their attitudes towards parenting. For this purpose, 467 mothers-fathers resident in Ankara were reached. It is the "Separation Anxiety Evaluation Scale – Parents Form" which was adapted into Turkish by Teze and Arslan (2016) used in this study to determine the level of separation anxiety of the children. On the other hand, what were used that "Questionnaire of Separation Anxiety of Adults" which was adapted into Turkish by Diriöz and at al. (2011) to measure the separation anxiety of parents, and "Attitude Towards Parenting Scale" which was adapted into Turkish by Seçer and others (2008) to determine their attitudes towards parenting. "Personal Information Form" created by the researcher was used to obtain demographic information about participants.

SPSS 21.0 program was used to analyze the data gotten from the research. Whether there is a significant difference between the level of separation anxiety of mothers-fathers of the children, of whom separation anxiety level is low or high, and their attitudes towards parenting is examined by independent sample t test. According to this, children were classified into two groups, which are separation anxiety is low and high, by using the notes (by forming 27% base and top groups) that they got from Parenting Form of Separation Anxiety Evaluation Scale. The same method was used for the fear of abandonment and fear of being alone which are the base dimensions of separation anxiety variable, as well.

Both mothers' and fathers' of the children whose fear of being alone and abandonment are high, separation anxiety found (also) high. When mothers of children with high level of 'fear of being alone' compared to mothers of children with low level of 'fear of being alone', their attitudes towards parenting found low. According to the findings acquired from this research, the parents of children whose 'fear of being alone' is high, have less satisfaction from parenting. It has

been observed that the mothers of children with high level of 'fear of abandonment' have low level of attitude and interest towards parenting. However, there is no significant difference between the average score of general perceived ability towards parenting and the average score of interest towards parenting of mothers of the children whose 'fear of being alone' are high and low. When individual and educational qualifications are observed 'fear of abandonment' varies significantly by growing age. When the number of the children in a family is evaluated, children in families with single child have higher level of 'fear of abandonment' than children in families with two or more children.

Keywords: Separation anxiety, separation anxiety of adult, general attitudes towards parenting

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI, Hacettepe University, Department of Educational Sciences, Division of Psychological Counseling and Guidance

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi:.....	4
1.3. Problem Cümlesi:	6
1.3.1. Alt Problemler:	7
1.4. Sayıtlar:.....	7
1.5. Sınırlılıklar:.....	8
1.6. Tanımlar:.....	8
1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli	9
1.7.1. Çocuklarda Ayrılık Kaygısı	9
1.7.1.1. Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Ayrılık Kaygısı	10
1.7.2. Yetişkin Ayrılık Kaygısı.....	13
1.7.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum.....	16
1.7.3.1. Çocuk Gelişim Sürecinde Anne Babanın Rolü.....	16
1.7.3.2. Çocuk Gelişimi Sürecinde Anne Baba Tutumları ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum.....	17
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	23
2.1. Çocuklarda Ayrılık Kaygısı ile İlgili Çalışmalar	23
2.2. Yetişkin Ayrılık Kaygısı ile İlgili Çalışmalar.....	25
2.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum ile İlgili Çalışmalar.....	26
2.4. İlgili Araştırmalar Özet	28
3. YÖNTEM	30
3.1. Araştırmanın Yöntemi	30
3.2. Çalışma Grubu.....	30
3.2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri.....	30
3.2.2. Katılımcılarla İlgili Demografik Özellikler	30
3.3. Veri Toplama Araçları	32
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	32
3.3.2. Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği.....	32
3.3.3. Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA)	34
3.3.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği.....	35
3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı	36

3.5. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi	36
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	38
4.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Anne Babaların Yetişkin Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular	38
4.1.1. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin Bulgular	38
4.1.2. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin Tartışma	39
4.1.3. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular	42
4.1.4. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Tartışma	46
4.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Tartışma	50
4.2.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Bulgular	50
4.2.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Tartışma	51
4.3. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Tartışma	54
4.3.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Bulgular	54
4.3.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Tartışma	56
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	60
5.1. Sonuçlar	60
5.1.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Anne Babaların Yetişkin Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar	60
5.1.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Sonuçlar	61
5.1.3. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Sonuçlar	61
5.2. Öneriler	62
5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler	62
5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler	63
5.2.3. Politika Yapıcılara Dönük Öneriler	64
KAYNAKÇA	66
EKLER DİZİNİ	73
EK 1. ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ	74
EK 2. ORJİNALLİK RAPORU	75

EK 3. AYRILIK KAYGISI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (EBEVEYN FORMU) ÖRNEK MADDELERİ.....	77
EK 4. YETİŞKİN AYRILMA ANKSİYETESİ ANKETİ ÖRNEK MADDELERİ.....	78
EK 5. EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ- BABA FORMU ÖRNEK MADDELERİ	79
EK 6. EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ- ANNE FORMU ÖRNEK MADDELERİ	80
EK 7. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	81
EK 8. GÖNÜLLÜ KATILIM VE AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	82
EK 9. ÖZGEÇMİŞ	83

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 3.1: Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Demografik Özellikler	31
Tablo 3.2: Çocukların Bireysel- Eğitsel Niteliklerine İlişkin Demografik Özellikler	32
Tablo 4.1: Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin t Testi Sonuçları	39
Tablo 4.2: Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin t Testi Sonuçları	39
Tablo 4.3: Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları	42
Tablo 4.4: Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları	44
Tablo 4.5: Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları	44
Tablo 4.6: Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları	46
Tablo 4.7: Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine Göre Çocuklarda Yalnız Kalma Korkusu Görülme Sıklığı	50
Tablo 4.8: Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine Göre Çocuklarda Terk Edilme Korkusu Görülme Sıklığı	51
Tablo 4.9: Ailesel Niteliklerine Göre Çocuklarda Yalnız Kalma Korkusu Görülme Sıklığı	55
Tablo 4.10: Ailesel Niteliklerine Göre Çocuklarda Terk Edilme Korkusu Görülme Sıklığı	56

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

WHO: World Health Organization

DSM IV: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourth Edition

DSM V: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition

YAA: Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi

AABÖ: Ayrılma Anksiyetesi Belirti Ölçeği

PB: Panik Bozukluk

CBCL: Child Behavior Check List

DEHB: Dikkate Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu

BADEP: Baba Destek Eğitim Programı

UNİCEF: United Nations International Children's Emergency Fund

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırma ile ilgili problem durumu açıklanmıştır. Ardından araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, sayılılar, sınırlılıklar, tanımlar ve araştırmanın kuramsal temeli yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Bir çocuğun kendi kendini yöneten, özgüveni gelişmiş, benlik saygısı yüksek mutlu bir birey olarak gelişmesi büyük ölçüde ona sağlanan fırsatlara ve anne baba tutumlarına bağlıdır. Anne babanın hem çocuğa, hem de ebeveynliğe yönelik tutumlarının, nasıl bir çocuk yetiştirecekleri konusunda önemli bir etken olduğu söylenebilir. Sağlıklı bir çocuk yetiştirebilmek için, anne babanın çocuğa ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının sağlıklı olması gerekir. Anne baba tutumlarının sağlıklı olması, her şeyden önce anne babaların kendi içlerinde dengeli, olumlu ve kendileriyle barışık bireyler olmaları, eşler olarak birbirlerine olumlu duygular beslemeleri ile mümkündür. Elbette, sağlıklı bir aile ortamının oluşmasında, anne baba çocuğu etkilediği gibi, çocuk da anne babayı etkileyebilmektedir. Çocuk, anne babanın evlilik ilişkisini etkilemekte; anne babanın birbiri ile olan ilişkisi de çocuğa yönelik tutumlarını etkilemektedir (Yavuzer, 2004). Anne babanın kendi içindeki uyumunun tüm aile üyelerine yansıdığı düşünülebilir. Ebeveynlerin birbiri ile uyumlu ve mutlu olmadığı ortamlarda çocuğun var olan potansiyellerini ortaya koymasını ve mutlu olmasını beklemek güçtür (Cirhinlioğlu, 2015). İfade edilenlerden yola çıkılarak, ailede karşılıklı bir etkileşim olduğu; özellikle anne babanın birbirlerine ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının, çocuğun yetiştirilmesinde belirleyici bir role sahip olduğu düşünülebilir.

Anne babaların, ebeveynliğe yönelik kendilerini yeterli hissetmeleri ve ebeveynlikten aldıkları doyum sonucu oluşan ebeveynlik tutumları, anne babaların ve çocukların iyilik halleri üzerinde etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra, anne babanın ebeveynliğe yönelik tutumu, çocuğun aile içinde ihmal ve istismarına fırsat tanıyıcı ya da engelleyici şekilde çocuk üzerinde etkili olabilmektedir (Çeliköz, Seçer ve Yaşa, 2008). Bir anne babanın kendini ebeveyn olarak yeterli hissetmemesinin, ebeveynlikten aldığı doyumunu etkilediği ve dolayısıyla anne

babalığa yönelik tutumunu büyük ölçüde şekillendirdiği düşünülebilir. Anne babanın yetersizlik duygusu beraberinde pek çok olumsuz duyguyu da getirebilir.

Anne babanın ebeveynliğe yönelik olumlu duygular içerisinde olması bir gereklilik, aynı zamanda bir sorumluluktur. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (UNICEF, 2017) yer alan 27. maddede açık bir şekilde çocukların yetiştirilmesinden ve gelişiminden sorumlu olan yetişkinlerin bu sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmekle yükümlü oldukları belirtilmektedir. Bir çocuğun sevgi, saygı ve güven dolu bir ortamda yetişmesi, ona yol gösterici, uygun olanı ve olmayanı öğreten bir tutum içinde olmak, çocuğun sosyal yaşam içerisinde kendinden beklenen kurallara uyum sağlaması için çabalamak ailelerin çocuklarına karşı sorumlulukları arasındadır. Ayrıca ailenin, zor durumlarda çocuğun yanında olması ve onu desteklemesi de beklenmektedir (Özgüven, 2010). Bir çocuğun sağlıklı bir ortamda yetiştiğinden söz edebilmek için anne ve babanın, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olmalarının son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Çocuğa yönelik önemli bir sorumluluğun "ebeveyn olmaktan hoşnut olmak" olduğu düşünülebilir. Aksi durumda, ebeveyn olmaktan mutsuzluk duyan, şikâyet eden, hatta ebeveyn olduğundan pişman olduğunu dile getiren anne babaların, bu tutumları ile çocuğun gelişimine olumsuz etkilerde bulunacakları ileri sürülebilir.

Bu noktaya kadar sözü edilen anne baba tutumlarının, anne babanın, çocuklarının olacağını öğrendikleri ilk andan itibaren şekillendiği söylenebilir. Bebek henüz anne karnındayken, niteliği ebeveynden ebeveyne farklılık gösteren bir bağ gelişir. Bowlby (2014), bağlanma kuramı ile çocuğun benlik gelişiminde annesi ile gerçekleştirdiği bağlanmanın önemli bir etken olduğu görüşünü ileri sürmüştür. Bağlanma, genel olarak çocuk ile kendisine bakım veren (anne) kişi arasında oluşan ve bebeklikte hayatta kalmak için temel ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulan ilişkiyi ifade etmektedir. Bowlby'e (2014) göre, bebeklikte kurulan ilişki ile ortaya çıkan bağlanma, kişinin yaşamı boyunca devam etmektedir.

İnsanların ilk keşfettiği duygulardan birinin kaygı olduğu ve bunun ilk olarak ayrılma kaygısı şeklinde yaşandığı düşünülebilir (Ruppert, 2011). Bowlby; ayrılma ve anne ile bağın kaybedilmesi tehlikesine karşı çocukların ilk tepkisinin korku olduğunu ileri sürmüştür. Çocuğun evin çevresinden uzaklaşmaya dair gösterdiği direncin temelinde aslında annesine yönelik hissettiği özlem ve onu kaybetme kaygısı yatmaktadır (Bowlby, 2014). Dolayısıyla çocuk güvenli sığınağı olan

anneninin bulunduğu yerden yani evden ayrıldığı durumlarda yalnız kalma veya terk edilme korkularıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu noktada, her çocuğun evden uzaklaşmaya verdiği tepkinin aynı olmadığı akla gelmektedir. Çocuktan çocuğa bu farklılık, anne ile kurulan bağlanmanın biçimine göre değişebilir. Buradan yola çıkarak annenin ebeveynliğe yönelik tutumu çerçevesinde çocuğu ile kurduğu bağın, çocuğun ayrılık kaygısını etkilediği söylenebilir.

Çocukların sosyal-duygusal gelişimleri ile birlikte çeşitli duygularla tanıştıkları ve yaşantıları yoluyla tepkilerini belirlemeyi öğrendikleri bilinmektedir. Kaygı da çocukların gelişmelerinin doğal sonucu olarak karşılaştıkları duygulardan biridir. Çocuk gelişimi gereği, okula başlama gibi çeşitli evrelerden geçmekte; anneden ayrılma kaygısı, okul kaygısı, sosyal kaygı gibi farklı kaygı biçimlerini yaşantılamaktadır. Anneden ayrılarak tanıdık olmayan bir ortamla karşılaşma çoğu çocuğun okul öncesi eğitime başladığı dönemde karşılaştığı bir olgudur ve bu durum çocuğun uyumunu bir süre engelleyebilmektedir (Akman, 1994).

Pek çok zaman, çocuğun ayrılık kaygısının gerisinde, anne babanın çocuktan ayrılmaya ilişkin kaygısının yattığı düşünülebilir. Kimi durumlarda, anne babanın, çocuğuna okula gitmesi gerektiğini belirtmekle birlikte “sen yokken ben de evde hep seni düşüneneğim”, “Sen okuldayken seni çok özleyeneğim”, “Sen yokken çok yalnız kalacağım” gibi cümlelerle çocuğa çift mesajlar verdikleri ve durumu çocuk için daha da zorlaştırabildikleri gözlenmektedir. Kimi zaman çocuğa sevgi gösterisinde bulunmak amacıyla söylenen bu gibi sözler çocukta daha fazla kaygı uyandırabilmektedir. Benzer şekilde, anne babanın çocukla ilgili olarak, “Bensiz yapamaz”, “Çocuğum henüz küçük, bensiz olmaya alışamaz” gibi ifadeleri anne babanın kendi kaygısını yansıtır gibi görünmektedir. Buradan yola çıkılarak, çocuğun ayrılık kaygısının azaltılması için dikkat gösterilmesi gereken temel konulardan birinin anne babanın ayrılık kaygısı olduğu düşünölmektedir. Anne babanın kendi çocukluğundan getirdiği bağlanma stiline de çocuğu ile kurduğu ilişkiye yansıdığı söylenebilir. Bu nedenle, çocuğun ayrılık kaygısından söz ederken, anne babanın ayrılık kaygısı ile ilişkisi merak uyandırmaktadır.

Her yeni eğitim-öğretim dönemi başlangıcında okul öncesi eğitime başlayan öğrencilerin birçoğu ayrılık kaygısı yaşamaktadır. Bu süreci her çocuk farklı biçimde yaşamaktadır. Bazı çocuklar için, kaygı beraberinde okul reddini getirmekte ve çocuğun okula uyumunu zorlaştırmaktadır. Çocuğun anne babadan

ve evden ayrılmasına ilişkin zorluklar, çocukla birlikte anne babalarda da gözlenebilmektedir. Bazı anne babaların, çocuğunun okula başlaması ya da gelişim görevleri gereği artık ebeveyne daha az ihtiyaç duyuyor olmasıyla ilgili olarak, en az çocuk kadar; hatta bazen çocuktan daha fazla kaygı yaşadıkları görülebilmektedir. Bu döngü göz önüne alındığında anne babaların ve çocukların karşılıklı olarak ayrılık kaygılarını etkiledikleri sonucuna ulaşılabilir. Bunun yanı sıra anne babaların ebeveynlikten beklentileri, ebeveynliğe yönelik önyargıları, kendi ebeveynliklerini nasıl değerlendirdikleri ve buna benzer durumların çocukların ayrılık kaygıları ile aralarındaki farklılık araştırılması gereken bir alandır. Literatür incelendiğinde, anne babanın ayrılık kaygısının ya da genel olarak bağlanma stiline (Başbuğ ve ark., 2016; Çeliköz, Seçer ve Yaşa, 2008; Dönmez ve ark., 2000; Manicavasagar & Silove, 1997; Özten ve ark., 2016; Pini & ark., 2009; Shear & ark. 2006; Silove & ark. 2007; Yıldız, 2008) ve ebeveynlik tutumlarının (Büyüktaşkapu, 2012; Coleman ve ark., 2003; Erermiş ve ark., 2009; Glatz & Buchnanan, 2015; Kwan, Kwok & Ling, 2015; Öztürk ve Giren, 2015; Topaloğlu ve Ogelman 2012) çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Ancak okul öncesi 60-72 ay aralığındaki çocukların ayrılık kaygısı ile anne babanın ayrılık kaygısı ve anne babanın ebeveynliğe yönelik tutumu arasındaki ilişkiyi bir arada inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tüm bunlar göz önüne alınarak bu araştırmanın problemi çocukların ayrılık kaygıları ile anne babalarının ayrılık kaygıları ve ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönem 60-72 ay yaş aralığındaki çocuklarda ayrılık kaygısı düzeyi ile belirli değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaçla, araştırmada, çocuklarda ayrılık kaygısı bağımlı değişken; anne babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutum düzeyleri ise bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, çocuklarda ayrılık kaygısı düzeyinin ailesel değişkenlere göre ve bireysel değişkenlere göre farklı olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu ailesel değişkenler, anne-babanın birlikte veya ayrı yaşıyor olmaları, anne babanın sağ olup olmaması, anne babanın çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sayısı şeklindedir. Bireysel değişkenler ise,

çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme süresi şeklindedir. Bu amaçla öncelikle ilgili literatür ve konuyla ilgili araştırmalar incelenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde bu değişkenlerin bir arada olduğu bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrılık kaygısı son yıllara kadar daha çok çocukluk çağı sorunu olarak ele alınmış yetişkinlik döneminde karşılaşılan ayrılık kaygısı sorunu üzerinde fazla durulmadığı gözlenmiştir. DSM IV'te çocukluk çağı kaygı bozukluğu sınıflamasında olan ayrılık kaygısı DSM V ile birlikte yetişkinlikte de görülebildiği belirtilerek sınıflaması değiştirilmiştir (DSM V). Araştırmacılardan bazılarının göre ayrılık kaygısı çocukluk döneminde başlayıp yetişkinliğe aktarılmakta; bazılarının göre ise başlangıcı yetişkinlik döneminde de olabilmektedir. Manicavasagar ve arkadaşlarının (2000) yaptıkları araştırmalar sonucunda yetişkin ayrılık kaygısının çocukluk dönemine başlayıp yetişkinlik dönemine kadar devam ettiğini ve bu dönemde de gözlendiğini savunmuşlardır. Buradan yola çıkılarak çocukluk çağında görülen ayrılık kaygısının ortaya çıkış sebeplerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda yapılacak sosyal ve eğitsel desteklerle kaygının aşılmasının, yetişkinlik dönemine taşınan ayrılık kaygısını etkileyebileceği hatta engelleyebileceği düşünülmüştür.

Okul öncesi dönemde ayrılık kaygısı yaşayan çocuklar için ilerleyen yıllarda okul reddi önemli ve yaygın bir sorundur. Bunun yanı sıra geriye dönük yapılan araştırmalarda çocuklarda görülen ayrılık kaygısı bozukluğunun, yetişkinlik döneminde panik bozukluk, agorafobi ve agorafobili panik bozukluk geliştirme riskiyle ilişkili olduğu ileri sürülmüştür (Battaglia, 1995; Derrick, Silove & et al., 1993; Silove & et al., 1995). Biederman ve arkadaşlarının (2007) yaptığı beş yıllık izleme çalışmasında da, çocuklarda görülen ayrılık kaygısı bozukluğunun daha sonraki yıllarda oluşabilecek özgül fobi, agorafobi, PB ve majör depresyon gelişimi için risk faktörü olduğu gözlenmiştir. Bu bulgular dikkate alındığında erken dönemde fark edilen ve gerekli psiko-sosyal destek sağlanan ayrılık kaygısı durumlarında, bireyin daha sağlıklı bir erişkinlik dönemi yaşamasına katkıda bulunulacağına inanılmaktadır.

Çocuklarda gözlenen ve yetişkinlik dönemine kadar devam edebilen ayrılık kaygısının ortaya çıkışı ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında genel olarak anne baba ve çocuk arasındaki yaşantıların etkililiği göze çarpmaktadır (Dick-Niederhauser & Silverman, 2006; Küçüködük, 2015; Ruppert 2011; Teze ve Arslan

2016). Ogelman ve Topaloğlu'na (2012) göre özellikle eşler arasında yaşanan çatışmalar hem anne baba ve ocuk etkileşimini olumsuz etkilemekte hem de çocukta suçluluk, yalnız kalma ya da terkedilme gibi korkuların oluşmasına sebep olabilmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkılarak, anne babaların uyumlarının ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının çocukların sosyal duygusal gelişimleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu düşünülebilir. Son yıllarda anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarının gelişimi, bu tutumları etkileyen faktörler, bu tutumların çocukların problem davranışları ile ilişkisi üzerine araştırmalar yapılmıştır (Glatz & Buchnanan, 2015; Kwan, Kwok & Ling, 2015; ztrk ve Giren, 2015; Topaloğlu, 2014). Ancak anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumları ile çocukların ayrılık kaygıları arasındaki ilişkiyi beraber ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumları, ayrılık kaygıları ile çocukların ayrılık kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesinin alana zgn bir değer sunacağı düşünülmüştür.

Literatürde ocuklarla ilgili yapılan araştırmalar göz önüne alındığında, ayrılık kaygısının gelişiminde anne babanın çocukla karşılıklı etkileşimi, anne babaların birbirleri ile olan etkileşimleri ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının belirleyici rolü dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, ocukların ayrılık kaygıları ile anne babaların yetişkin ayrılık kaygıları ve ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, farklı araştırmalara da kaynaklık edebilir. Çocuğun ayrılık kaygısını etkileyen ailesel değişkenlerin belirlenmesi, ailelere yönelik koruyucu, önleyici ve iyileştirici çalışmaların planlanmasında ışık tutabilir.

1.3. Problem Cümlesi:

Okul ncesi eğitime başlayan veya devam eden 60-72 ay aralığındaki çocukların ayrılık kaygılarının gelişiminde anne babanın oldukça önemli bir rolü olduğu dşnlmektedir. Okul ncesi dönemde yaşanan bu sürecin sağlıklı bir şekilde atlatılamaması halinde çocuğun sonraki eğitim hayatını, psikolojik sağlığını ve sağlıklı benlik gelişim sürecini olumsuz yönde etkileyeceği tahmin edilmektedir. Bu sürecin sağlıklı yönetilmesi için ailesel değişkenlerin ve bireysel değişkenlerin, çocuğun kaygısı üzerinde ne düzeyde etkili olduğunun ortaya konması önemli görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın temel problemi şu şekilde belirlenmiştir:

Anne babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumlarına göre okul öncesi dönem 60-72 ay aralığındaki çocuklarda ayrılık kaygısı manidar olarak farklılık göstermekte midir? Ayrıca, ayrılık kaygısı çocukların bireysel ve ailesel niteliklerine göre manidar olarak farklılık göstermekte midir?

1.3.1. Alt Problemler:

Yukarıdaki temel probleme bağlı olarak araştırmada aşağıdaki alt problemlere yanıtlar aranacaktır:

1.Okul öncesi dönem 60-72 ay aralığındaki çocukların terk edilme ve yalnız kalma korkuları;

a) Anne babanın ayrılık kaygısı düzeyine göre,

b) Anne babanın ebeveynliğe yönelik tutumlarına göre manidar olarak farklı mıdır?

2. Okul öncesi dönem 60 -72 ay aralığındaki çocukların ayrılık kaygısı düzeyi, çocukların bireysel niteliklerinden;

a) Cinsiyet

b) Yaş

c) Okul öncesi eğitime devam etme süresi, değişkenlerine göre manidar olarak farklı mıdır?

3. Okul öncesi dönem 60-72 ay aralığındaki çocukların ayrılık kaygısı düzeyi, çocukların ailesel niteliklerinden;

a) Anne-babanın birlikte veya ayrı yaşıyor olmaları,

c) Annenin çalışma durumu

d) Ailenin aylık ekonomik gelir durumu

e) Ailenin sahip olduğu çocuk sayısı, değişkenlerine göre manidar olarak farklı mıdır?

1.4. Sayıtlar:

Bu araştırmanın sayıtları aşağıda ifade edilmiştir:

1. Araştırma kapsamında ulaşılan anne babaların “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu’ nu, çocuklarının durumunu doğru yansıtacak şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.
2. Araştırma kapsamında ulaşılan anne babaların “Yetişkin Ayrılık kaygısı Anketi”, “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği” ile “Kişisel Bilgi Formu”nda yer alan maddeleri içtenlikle doldurdıkları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar:

Bu araştırma;

1. 2017 yılı itibariyle 60-72 ay aralığı içinde çocuğu olan, Ankara İlinde yaşayan 467 anne babadan elde edilen veriler ile sınırlıdır.
2. Araştırmadan elde edilen veriler “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu”, “Yetişkin Ayrılık anksiyetesi Anketi”, “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği” ile “Kişisel Bilgi Formu”ndan elde edilen veriler ile sınırlıdır.
3. Araştırmada ele alınan, çocukların ayrılık kaygısı, anne babalarının “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu”na verdikleri yanıtlarla ve dolayısıyla çocuklarını bu konuda nasıl değerlendirdikleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar:

Ayrılık Kaygısı: Bireyin annesinden ya da bağlanma figürü olan bireyden ayrılması durumunda veya ayrılma beklentisi yaşadığı durumda ortaya çıkan kaygı hali olarak tanımlanabilir. (Bowlby, 1959).

Yetişkin ayrılık kaygısı: Ayrılma kaygısı, kişinin anne ya da bağlanma figüründen ayrılma durumunda veya ayrılma beklentisinde kaygı yaşamaması hali olarak ifade edilebilir (Diriöz ve ark., 2011). Yetişkinlikteki ayrılma anksiyetesi belirtilerinin, ebeveynlerden olduğu kadar “eşten veya çocuklardan ayrılmaya” ya da “başlarına bir zarar geleceğine” ilişkin aşırı anksiyete duymaya dönüşebilmektedir (Manicavasagar, Silove & Curtis;1997).

Ebeveynliğe Yönelik Tutum: Annelerin ve babaların; ebeveyn olmanın yüklediği görevleri yerine getirirken becerilerine duydukları güven ve çocuk bakımında

karşılaştıkları sorunlarda etkin bir şekilde baş edebildiklerine olan inançları olarak tanımlanabilir (Feliciano, 2005).

1.7. Araştırmanın Kuramsal Temeli

1.7.1. Çocuklarda Ayrılık Kaygısı

Ayrılık kaygısı genel olarak çocuklukta başlayan ve gözlenen, yetişkinliğe kadar sürmeyen bir çocukluk dönemi sorunu olarak tanımlanmıştır. Yetişkin ayrılık kaygısı DSM IV'te ve WHO'da (World Health Organization) ayrı bir kategori olarak tanımlanmamıştır. DSM V'te ise ayrı bir tanımlamaya gidilerek altı aydan fazla süredir devam eden gelişimsel olarak uygun olmayan bir tepki olduğu belirtilmektedir. Bu kaygı durumu günlük olağan kaygılardan farklı olarak süresinin uzun olması; zaman zaman şiddetli ve uyumu zorlaştırıcı olması nedeniyle ruhsal bozukluk tanı sınıflamasında yer almaktadır.

Ayrılık kaygısı bozukluğu için DSM-V'te yer alan tanı kriterlerinin en az üçünün kişilerde belli bir süreden (en az altı ay) daha fazla ve yoğunlukta görülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu tanılama maddelerine bakıldığında, bireyin evden tek başına veya bağlanma gerçekleştirdiği kişi olmadan ayrılamaması, bağlanma nesnel olan kişilerin başına kötü bir iş geleceğine dair sürekli veya sık sık yoğun kaygılar duyması, ayrılma kaygısından ötürü okula veya herhangi bir başka yere gitmeme isteğinin olması, tek başına evde kalmaktan ya da bağlandığı kişiler olmadan farklı ortamlarda bulunmaya dair isteksizlik göstermesi ve bundan kaçınması, ayrılık korkusuna dair kâbusların olması gibi belirtiler sıralanmıştır. Bu belirtilerin çocuklarda en az dört hafta, yetişkinlerde ise altı aydan fazla süredir gözleniyor olması tanı konulması için bir kriter olarak tespit edilmiştir. Ayrıca bu belirtilerin bireyin günlük yaşam işlevselliğini bozma derecesi de değerlendirmeye alınan kriterler içerisinde yer almaktadır.

Yukarıdaki tanımda, ele alınan kişi yetişkin ya da çocuk olsun özellikle bağlanılan kişinin kaybı veya başına olumsuz bir şey geleceği ile ilgili ya da kişinin kendi başına gelecek olumsuzluklarla ilgili ciddi kaygı ve korku taşıyabileceği gibi durumlar ön plana çıkmaktadır. Tanı konmasına sebebiyet veren husus ise bu aşırı kaygı ve korkunun varlığının uzun bir süreyi kapsaması ve günlük işlevleri aksatacak düzeyde şiddetli olmasıdır.

Çocukluk döneminde ayrılık kaygısı ile sıklıkla karşılaşılmasıyla birlikte kaygının yoğunluğu, kişiden kişiye ya da duruma göre farklılık gösterebilmektedir. Ceyhan'a (2000) göre ayrılık kaygısı erken çocukluk döneminde ya da yetişkinlik öncesi herhangi bir dönemde başlayıp, kimi zaman ergenlik ve hatta yetişkinlik dönemine kadar uzayabilen, olası herhangi bir ayrılık durumuna karşı kaçınma davranışı göstererek uzun yıllar devam edebilen bir durum olarak tanımlanabilir.

1.7.1.1. Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Ayrılık Kaygısı

Bowlby (1969) bağlanmayı, insanların zorlu dönemlerinde, kendileri için önemli olduğunu düşündükleri kişilere karşı yakın olma ve bu yakınlığı sürdürülebilmek için geliştirdikleri duygusal bağ olarak tanımlamıştır. Bowlby, bağlanma kuramında, çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısını, erken gelişim dönemlerinde gelişmesi beklenen bağlanma ilişkilerinin oluştuğunu gösteren normal bir durum olarak görülebileceğini ifade etmektedir. Başka bir deyişle çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısının gelişimsel bir süreç olduğu ve genel olarak yaşanması beklenen bir durum olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Bunun yanı sıra Bowlby, çocuğun bağlanma nesnesinden ayrıldığında ve onu tekrar göremeyeceğini düşündüğü durumlarda kaygı ve korku yaşayacağını, yaşanan bu kaygının ise bağlanmanın şekline göre (güvenli ya da güvensiz) çocuklardaki etkisinin değişebileceğini ileri sürmüştür (Bowlby, 1973). Çocuğun bağlanma nesnesine karşı oluşturduğu bu bağlanma şeklinin ortaya çıkışında etkili olan faktörler daha sonraki dönemde merak konusu olmuş ve farklı çalışmalara konu edinilmiştir. Çocuk ve kendisine bakım veren kişi arasında gelişen bağın güvenli ya da kaygılı oluşu, çocuğun yaşadığı korkunun pekişmesinde, sönmesinde veya süreç içerisinde nasıl bir gelişim seyri izleyeceği noktasında önemli görülmektedir.

Bowlby (1973), bağlanma kuramını, bebekler üzerine yaptığı gözlemler ve psikanalitik temel üzerine kurgulamıştır. Bağlanma kuramına göre bebek yaşayacağı herhangi bir kaygı ve tehlike durumunda oluşan stresten kurtulmak için kendisine bakım veren, diğer bir deyişle bağlanma nesnesi olarak kodladığı kişi ile bir araya gelmek, kuracağı tensel temas ve fiziksel bakım ile gerginlikten kurtulmak ve rahatlamak ister. Bebek için yakınlık sağladığı bağlanma figürü güvenlik arayışının bir göstergesidir. Yaşadığı stres durumunda yakınlık kurduğu bağlanma figürüne ulaşamayan bebeklerin birbirine benzer tepkiler gösterdiği ileri sürülmüştür. Ainsworth ve arkadaşları (1978) anne ve çocuk arasında gerçekleşen

bağlanma stilleri üzerine deneysel bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada amaç oyuncaklarla dolu ve yabancı bir kişinin olduğu odaya annesi ile giren bebeğin ilerleyen süreçlerde gösterdiği tepkiyi değerlendirmektir. Buradan yola çıkılarak bakım veren ile bebek arasındaki bağlanma sistemi incelenmek istenmiştir. Araştırmada katılımcı olan bebekler ve anneleri oyuncak dolu bir odaya alınmıştır. Anne ile bebeğin odada belli bir süre beraber vakit geçirmeleri sağlanmış sonrasında odaya yabancı birisi girmiştir. Bir süre bu yabancı ile birlikte odada vakit geçirildikten sonra annenin odadan ayrılması ve bebeğin yabancı ile odada tek başına kalması sağlanmıştır. 3 dakikalık bir süreden sonra anne odaya tekrar girmiş ve yabancı odadan ayrılmıştır. Tekrar 3 dakikalık bir periyottan sonra annede odadan ayrılır ve bebek odada tek başına kalır. Daha sonra önce yabancı daha sonra anne odaya girerek süreç sonlandırılır. Ainsworth bu çalışmada “yabancı ortam” olarak nitelendirilen yerlerde bebeklerin üç farklı stilde davrandıklarını gözlemlemiştir. Bunlar güvenli-güvensiz, kaçınmacı ve kaygılı-kararsız bağlanma stilleri olarak adlandırılmıştır.

Güvenli bağlanan bebekler; çevreyi keşfederken annelerini güven temeli olarak kullanmış, başta tereddüt etseler dahi bir süre sonra yabancıları da kabul etmişlerdir. Buradan yola çıkılarak güvenli bağlanmanın ihtiyaç duyduğu durumlarda annesinin bu ihtiyacı karşılayacağını bilen çocuklarda gelişmektedir. Bu çocuklar aynı zamanda anneye ulaşamadıkları durumlarda daha kolay sakinleşebilen, anne geri geldiğinde onunla daha kolay yakınlaşan çocuklardır (Hazan ve Shaver, 1994). Kaçınmacı bağlanma çocukların ihtiyaç durumlarında anneye temas geçemedikleri, ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda ortaya çıkan bağlanma stilidir. İhtiyaç talepleri karşılanmayan bu bebeklerin, ilerleyen dönemlerde bağ kurmaktan kaçındıkları gözlenmiştir. Kaygılı bağlanana bebekler ise anneden ayrılma ve tekrar bir araya gelme durumlarında kolay sakinleşmemektedirler. Anneye ve çevreye karşı öfkeli ve kaygılı davranışlar sergiledikleri ve fiziksel teması istedikleri halde teması reddettikleri belirtilmiştir (Sığırcı, 2010).

Çocukluk dönemi ayrılık kaygısının gelişimine neden olan faktörler incelendiğinde, özellikle anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumları, çocuk ve anne baba arasında kurulan ilişki, yine bu dönemde yaşanan ayrılık, kayıp ve yas süreçleri ile çevresel etmenlerin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Günümüze kadar bu alanda

yapılan çalışmalar incelendiğinde ocuk ruh sağlığı üzerinde ebeveynlerin rolü yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle annelerin çocuğa nasıl davrandığı ve onlara ders verme ya da hizaya getirme amaçlı terk etme ve yalnızlıkla ilgili tehditleri çocuklarda ayrılık kaygısı gelişimini etkilemektedir (Bowlby, 2012).

ocuk gelişimini aile sistemi içerisinde incelediğimizde, özellikle eşler arasındaki iletişimin, evlilik uyumlarının ve ocuk yetiştirme tutumları arasındaki benzerlik ya da farklılıklarının ocuk üzerindeki etkisini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Belsky 1981; Eremiş ve ark., 2009; Grych & Fincham, 1993; Grych & ark., 2003; Kartal, 2014; Kaya, 2003; Kızıldağ, 2003; Peksaygılı, 2005; Profeta, 2005; şendil, 1999; Yaşar, 2009; Yılmaz, 2001). Özellikle okul öncesi dönemde, anne baba uyumunun yeterli olmadığı bir ailede yetişen ocuk için farklı bir ortama uyum sağlamanın da g olacağı tahmin edilebilir. Bunun sonucunda da okul öncesi kurumlar gibi ev dışında yalnız başına var olduğu ilk sosyal ortamda çocuğun yoğun bir ayrılık kaygısı yaşama ihtimalinin yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Güneş'e (2013) göre özellikle eşler arasında yaşanan çatışmalar hem anne baba ve ocuk etkileşimini olumsuz etkilemekte hem de çocukta suçluluk, yalnız kalma ya da terkedilme gibi korkuların oluşmasına sebep olabilmektedir. Dick-Niederhauser ve Silverman 'ın (2006) yaptığı çalışmada çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısının ortaya çıkışında biyolojik ve doğuştan gelen etmenler ile çocukluğun erken dönemlerinde geliştirilen bağlanma biçimi, anne babalarının sahip oldukları kaygı düzeyleri, anne babalarının yaşadıkları evlilik sorunları ebeveynlerden birinin yokluğu gibi çeşitli etmenlerin rol oynadığı ileri sürülmüştür. Buradan yola çıkılarak çevresel faktörlerin çocukluk yaşantılarında gözlenen ayrılık kaygısının ortaya çıkışında etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Teze ve Arslan'ın (2016) uyarlamasını yaptığı Ayrılık Kaygısı Değerlendirme leği çalışmasında da yapılan araştırmaları destekler nitelikte; terk edilme korkusu ve yalnız kalma korkusu olmak üzere iki alt boyut tanımlanmıştır. Bu alt boyutlar çocukların, yalnız kalma veya terk edilme üzerine kötü bir şey olma ihtimali endişesi taşımaları sebebiyle dikkate alınmıştır. Çocuklarda yalnız kalma korkusu başladığında ebeveyninin yanından ayrılmak istemez adeta gölge gibi onu takip ederler. Bu ocuklarda geceleri yalnız uyuyama ve banyoya kendi başına gitmeyi reddetme gibi durumlarla karşılaşılır ve bu çocuklarda dikkatlerini başka

yöne çekme gibi yöntemlerde bir işe yaramayacağı belirtilmiştir (Eisen & Schaefer, 2005).

Çocuklardaki ayrılık kaygısının ortaya çıkışında ailesel etmenler incelenirken anne ve babanın kendi çocukluk yaşantılarının kendi çocukları ile olan iletişimleri üzerindeki etkisi gözden kaçırılmamalıdır. Ruppert'a (2011) göre kendi annesine güvenli bağlanamayan anne babalar, çocukları ile olan etkileşimleri sırasında da sert ve saldırgan bir tutum sergilemekte, bunun sonucunda ya çocuklarını korkutmakta ya da çocuklarından dolayı kendileri korkular taşımaktadırlar. Ebeveynlerin çoğunda çocuk bakımı ve çocuk yetiştirme süreçlerinde güçsüzlük ve çaresizlik duyguları içerisinde oldukları gözlenebilir. Bu korku ve yetersizlik hissi içindeki anne babalar çocuklarına güvenli sığınak olduklarına dair hissi yansıtamadıkları için çocukları ile aralarındaki bağlanma sürecinde çocuğun güvenli duygusal deneyim yaşaması zorlaşacaktır. Bunun sonucuna anne ve babası olan iletişimde çocuğun, hem kaygı hem de güvenlik duygusunu yaşaması sonucu bir çelişki ortaya çıkması muhtemeldir (Teze ve Arslan, 2016).

Literatürde yer alan bu bilgiler değerlendirildiğinde anne veya babalarda gözlenen kaygı durumlarının çocuklarda gelişen ayrılık kaygısında belirleyici etmen olduğu düşünülmektedir. Özellikle erken dönem çocuk gelişiminde gözlenen çocuktaki ayrılık kaygısı sorunun anne ya da babadan kaynaklı sorunların çocuk ile ilişkileri üzerindeki etkilerinden biri olarak düşünülebilir. Küçüködük (2015), çalışmasında annede gözlenen ayrılma kaygısı tepkilerinin gözlem aracılığıyla çocuk tarafından öğrenilebildiğini ve bunun yaşam boyu süren koşullanmaları doğurduğundan bahsetmektedir.

1.7.2. Yetişkin Ayrılık Kaygısı

Çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısının, önceleri ayrı bir sınıflama olarak kabul edilmese de yapılan araştırmalar sonucunda yetişkinlerde de olabileceği ortaya konmuştur. DSM IV'te ayrı bir sınıflandırma içerisinde olmayan ve tanımlanmayan yetişkin ayrılık kaygısı sadece çocuklarda görülen kaygı durumları sınıflaması içerisinde yer almıştır. Ancak yapılan değişikliklerle DSM V'te ayrılık kaygısının çocuklarla birlikte yetişkinlerde de gözlenebileceği belirtilmiştir. DSM IV TR'de "Çocukluk Ayrılma Kaygısı Bozukluğu"nun kimi zaman ergenlik dönemine kadar devam edebileceği, oluşabilecek ayrılık durumlarına dair kaygıyı ve ayrılık içeren

durumlara karşı kaçınmayla beraber yıllarca devam edebileceği, çoğunda uzun süreli gözlemlerde olumsuz sonuçlarının gözlemlenmediği belirtilmektedir. DSM V'e göre ise "Ayrılma Kaygısı Bozukluğu" yaşayan kişilerin dikkate değer bir bölümünde ayrılık kaygısı bozukluğu belirtileri 18 yaşından sonra başlamaktadır ve buna göre ayrılık kaygısı bozukluğunda yaş sınırının kaldırılması daha uygun görülmüştür. DSM V'te "Kaygı Bozuklukları" bölümü altında değerlendirilen "Ayrılma Kaygısı Bozukluğu" çocuklar ve yetişkinler açısından belirtilerin süresine göre ayrılmıştır. Yetişkinlerde en az 6 ay, çocuklarda ve ergenlerde en az 4 hafta belirtilerin gözlemlenmesi koşulu getirilmiştir.

Bebek ve çocuklar güvenlik duygusunu fiziksel yakınlıkta ararken, bireyin yaşı ilerledikçe güvenlik duygusu bağlanılan kişinin bağlanma figürü ile yakınlık sağlanması ile tatmin edilebilir (Dönmez ve ark., 2000). Yaşamın ilerleyişi ve çevrenin genişlemesi ile birlikte bebeklikte anne veya bakım veren kişi ile sınırlı kalan bağlanma figürleri yetişkinlikte hem nicelik olarak artmakta hem de nitelik olarak değişiklik gösterdiği düşünülmektedir. Bebeklik döneminde fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi ve güvenlik ihtiyacının karşılanması temelinde oluşan bağlanma yetişkinlikte yakın ilişki kurma ve bu ilişkiden doyum alma olarak değişiklik göstermektedir.

"Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğu" birincil sebebi ebeveynlerden ayrılma konusu ile ilgili olduğu kadar yetişkinin çocuklarından veya eşinden ayrılması, çocuklarına veya eşine bir zarar geleceğine dair aşırı korku ve endişeye de dönüşebilmektedir. Ayrılık kaygısı yaşayan yetişkinler bağlanma figürlerine bir zarar gelebileceğine dair derin korkular yaşar ve yakın ilişkilerini devam ettirmek için farklı yollara başvururlar. Örnek olarak günlük rutinin dışına çıkmazlar, telefon görüşmeleri siktir ve daha çok konuşma yoluyla bağlanma figürleri ile daha uzun süre geçirmeye çalışırlar. Ciddi bir ayrılma korkusu veya ayrılık yaşadıklarında panik atak geçirme ihtimalleri vardır (Manicavasagar & Silove, 1997). Bu örneklemeler doğrultusunda yetişkinlikte görülen ayrılık kaygısının, bireyin günlük yaşamında işlevselliğini zora sokan bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

Manicavasagar, Silove ve Curtis'in (1997) araştırmasında yetişkin ayrılık anksiyetesinin ortaya çıkışı ve izlediği seyir hakkında önceki araştırmalara göre daha sistematik bir çalışma yapılmıştır. Yetişkinlerde görülen ayrılık kaygısı durumlarında, çocuklarda görülen ebeveynlerden ayrılma korkusunun benzeri olarak

eş ve çocuklardan ayrılma kaygısı ya da yakınındaki insanların başına kötü bir iş geleceği düşüncesi gibi kaygı durumlarının gözlenebileceğini belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki ortaya çıkış süreci nasıl ve hangi dönemde olursa olsun yetişkinlerde gözlenen ayrılık kaygısı bireylerin ruhsal iyilik hallerini etkilemekte ve zaman zaman ileri kaygı bozukluklarına yol açabileceği düşünülmektedir. Yetişkin ayrılık kaygısı durumunda bireyin, bağlanma kuramı temelinde, bağlanmanın gerçekleştiği bağlanma nesnesinden ayrı olma kaygısını taşıdığı ve bağlanma nesnesine yakın olma halini sürdürmede zorlandığı sonucuna ulaşılabilir.

Silove ve arkadaşlarının (2007), yaptığı çalışmada 'Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğu' nun kategorik veya boyutsal bir tanı olup olmadığını değerlendirmişler ve "Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğunun" daha çok boyutsal bir tanı olduğunu öne sürmüşlerdir. Yetişkinlikte ortaya çıkan kaygı bozuklukları ile ilk ayrılık kaygısı arasındaki bağlantılar üzerine yapılan çalışmalarda birtakım güçlüklerle karşılaşılmıştır. Birçok çalışma mecburen yetişkinlerin geçmişe dönük olarak yaptıkları değerlendirmeler üzerine ayrılık kaygısı deneyimlerini incelemektedir. Araştırmaların bir kısmı ise geçmişe yönelik deneyimlerden hareketle sonuçlara daha tedbirli yaklaşma eğilimi göstermektedirler. Yine bu alanda yapılmış çoğu çalışma ayrılık kaygısı belirtilerini doğrudan kendisi ölçmemiş bunun yerine okula gitme konusunda sıkıntı yaşayan çocukların klinik bulgularına odaklanmışlardır (Silove ve ark.,1993). Araştırmalardan elde edilen bu ve benzeri sonuçlar değerlendirildiğinde yetişkin ayrılık kaygısının bireyin geçmiş yaşantılarıyla, özellikle çocukluk çağında yaşadığı ayrılık kaygısı ile olan ilişkisi göze çarpmaktadır.

Shear ve arkadaşları (2006), "Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğu" tanısını da içinde barındıran ilk büyük çaplı epidemiyolojik çalışmayı Amerika Birleşik Devletleri'nde 2001-2003 yılları arasında 9282 yetişkinle bire bir görüşerek "Ulusal Eş tanı Çalışması Yinelemesi (NCS-R)"olarak yapmışlardır. Bu çalışma sonucunda "Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğu" 'nun toplumdaki görülme sıklığı %6,6 olarak belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada "Çocukluk Ayrılık Kaygısı Bozukluğu" 'nun toplumdaki görülme sıklığı %4,1 olup bu kişilerin %36'sının şikâyetlerinin yetişkinlik dönemlerinde de devam ettiği görülmüştür. Ayrıca "Yetişkin Ayrılık

Kaygısı Bozukluğu” tanısı alanların %77,5’inde şikâyetlerinin ilk defa yetişkinliklerinde başladığı görülmüştür.

Duyarlılığın belirgin olduğu bir ilişki tarzının görüldüğü ve ebeveynin ulaşılabilirliğinin olduğu ki bu aile ile güvenli bağlanmanın ölçütüdür, bir çevrede büyüyen çocukların, yetişkinlik dönemlerinde de daha mutlu oldukları, eşleri ile kolay ilişki kurdukları ve daha güvenli bağlanabildikleri görülmüştür. Buna karşın bağlanmada güvensizlik yaşayan bireylerin ise terk edilme korkusu yüzünden yakın ilişkilerden uzak durdukları ve ilişkilerinde daha mesafeli ve daha soğuk davrandıkları izlenmiştir (Hazan ve Shaver, 1987). Buradan yola çıkarak çocukluk döneminde yaşanan sağlıklı bağlanma ve ebeveyn ilişkilerin bireylerin ileriki hayatlarında da gözle görülür etkileri olabilmektedir. Aynı şekilde çocukluk çağında görülen ayrılık kaygısı bozukluğuna yapılan doğru müdahale ve destekler ile yine bireylerin yetişkin yaşamlarında sağlıklı ilişkiler kurmaları desteklenmiş olmaktadır.

1.7.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum

1.7.3.1. Çocuk Gelişim Sürecinde Anne Babanın Rolü

Hangi toplumda ve iklimde olursa olsun her yeni doğan çocuk çaresizdir, dışarıdan verilecek bakıma son derece bağımlıdır. Fakat çocuğa verilen bakım tarzı toplumdan topluma, aileden aileye büyük çapta değişmektedir. Kişilikler arasındaki farkları açıklayabilmek için bu farklı bakım tarzlarının gelişme üzerindeki etkilerini bilmemiz gerekir. Kalıtsal özellikler nasıl her yeni doğan çocuğun birbirinden farklı olmasını sağlıyorsa, çocuğa bakım tarzları da bu doğal farklılıkların artmasına ya da azalmasına neden olmaktadır (İlbars, 1987). Farklı kültür ve coğrafyalardaki çocukların gelişimleri üzerinde bu farklılıkların etkisini incelemek, bize çevrenin çocuk gelişimi üzerindeki etkisini anlamamız için büyük bir fırsat sağlamaktadır. Aynı coğrafyada olsa dahi farklı aile kültürlerinde gelişen çocukların fiziksel, sosyal tüm gelişim alanlarında bu etkiyi gözlemlemek mümkündür.

Cirhinlioğlu (2015) tarihsel süreç açısından değerlendirildiğinde çocukların 17.yy öncesinde küçük yetişkinler olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Ancak günümüzde bu anlayış değişmiş ve çocukların kendilerine ait davranış kalıpları ve dünya görüşleri olduğu kabul edilmiştir. Çocukların yetişkinlere göre çok daha hızlı bir gelişim ve büyüme potansiyelleri olduğu bilinmektedir. Var olan bu potansiyellerin gelişimini destekleyen uygun çevre koşulları düzenlendiğinde

çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişimleri en üst düzeye çıkabilmektedir.

Psikanalitik yaklaşımı benimseyen çalışmalar son yıllarda özellikle ego gelişimini etkileyen olumlu ve olumsuz faktörler üzerinde yoğunlaşmıştır. Yeni doğan bebeklerin ihtiyaçlarının karşılanması ya da karşılanmaması durumunu gözlemleyen araştırmalar, bunun sonucunda ego gelişiminin ilerleyen süreçleri hakkında çıkarımlarda bulunmaktadırlar (Geçtan, 2010). Bu benzeri araştırmalar Bowlby'nin geliştirdiği bağlanma kuramı temelinde değerlendirildiğinde çocukların benlik gelişimlerinde ailenin özellikle de annenin önemini ortaya koymaktadır.

Freud gibi Adler de yaşamımızın ilk birkaç yılının, yetişkin kişiliğinin oluşumunda son derece önemli olduğuna inanmıştır. Ancak Adler bu süreçte anne babaların etkisini de vurgulamıştır. Çocuğun ileriki yıllarında kişilik sorunu yaşamasına neden olacak iki tür anne baba davranışı belirlemiştir. Birincisi, çocuklarına çok özen gösteren ve aşırı koruma sağlayan, dolayısıyla da çocuğunu şımartma tehlikesi yaratan anne baba davranışıdır. Şımartmak çocuğun bağımsızlığını elinden alır, aşağılık duygularını arttırabilir ve bazı kişilik sorunlarının temelini oluşturur. Ebeveynlerin yaptığı ikinci hata ise çocukları ihmal etmektir. Büyüme sürecinde ihmale uğrayan çocukların yetişkinlik dönemlerinde samimi insani ilişkiler kurmada başarısız oldukları ileri sürülmüştür (Burger, 2006). Bunun tam tersi olarak bebeklik ve çocukluk döneminde çevresi ile doyumu yüksek ve ihtiyaçlarının karşılandığı bir ilişki içerisinde olan bireylerin yetişkin oldukları dönemde insani ilişkilerde başarılı ve çevresine güven duymada sorun yaşamayan bireyler olması beklenmektedir.

1.7.3.2. Çocuk Gelişimi Sürecinde Anne Baba Tutumları ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum

Çocukların içine buldukları kültüre dair davranış kalıplarını, düşünce biçimlerini, inançları ve kutsal kabul edilen değerleri öğrenmelerinde sosyalleşme süreci önemli bir faktördür. Sosyalleşme sürecinde anne babalar tek etken olmamakla birlikte oldukça önemli ve başat bir rol üstlenmektedirler (Şendil ve Demir, 2008). Genelgeçer bir kabule erişmiş bu düşünce toplumlarda anne babalar ile çocuk arasında oluşan iletişim ve çocukların gelişimi ile ilgili araştırmalarda temel sayıltı olarak yer almaktadır. Çocukların özgüveni yüksek, kendi davranışlarını kontrol edebilen ve olumlu benlik algısına sahip bireyler olması çocukluk döneminde

onlara tanınan fırsatlara bağılı olduğu düşünölmektedir. Bu fırsatlar anne babaların sahip oldukları çocuk yetiştirme tutumları ile orantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Cirhinlioğlu (2015), anne babanın mutlu ve uyumlu olmadığı bir ortamda çocukların var olan potansiyellerini ortaya çıkaracak fırsatların sunulmasının oldukça güç olduğunu ileri sürmektedir. Başka bir deyişle çocuğun tüm gelişimsel alanlarındaki var olan potansiyelini ortaya koyabilmesi için mutlu ve huzurlu bir aile ortamına ihtiyaç vardır.

Çocuğun kendi kendini yöneten, özgüveni gelişmiş, benlik saygısı yüksek mutlu bir birey olarak gelişmesi büyük ölçüde ona sağlanan fırsatlara ve ana baba tutumlarına bağılıdır. Ana baba tutumlarının sağlıklı olması ise her şeyden önce onların hem kendi içinde dengeli, mutlu ve kendileriyle barışık olmalarına hem de birbirlerine karşı olumlu duygular beslemelerine bağılıdır (Cirhinlioğlu, 2015). Bunun yanı sıra anne babanın ebeveynleri ile geçirdikleri çocukluk yaşantılarının ve kendi ebeveynliklerine dair algıları da çocuklarına karşı sahip oldukları tutumu etkilediği düşünölebilir.

Yavuzer (2000); çocuk gelişiminde anne babaların rolünü tanımlarken çocuğun birey olması için ona güven duygusunun aşılmasının, sosyal ve toplumsal kabul görmesi için gereken becerilerin çocuğa kazandırılmasının, bu amaçla uygun rol model davranışların çocuğa gösterilmesinin, çocuğun karşılaştığı uyum sorunlarının giderilmesinde çözümler üretmenin ve çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun gelişiminin desteklenmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Tüm bu gereklilikler dikkate alındığında çocuğun topluma uyum sağlamış bir birey olması yolunda, ailenin rehber rolünün önemi ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle çocuğun sevgi ve güven ortamında sağlıklı yetişmesi, çocuğa yol göstermek, davranışlarına yön vermek, kurallara uyumunu sağlamak ailenin görevleri arasındadır. Ayrıca ailenin, güç durumlarda çocuğun yanında olması, gerektiğinde çocuğu desteklemesi gerekir (Özgüven, 2010). Erikson'un gelişim ödevleri olarak sıraladığı ve bebeklik dönemi itibariyle karşımıza çıkan ve başarılı bir kimlik geliştirme yolunda kritik bir öneme sahip olan gelişimsel zorluklar ailenin desteklemesi gereken güç durumlar içerisinde sayılabilir. Bebeklikten çocukluğa geçiş evresinde yaşanan anneden sağlıklı ayrılma/ayrışmanın, bireyin diğer gelişimsel dönemlere kendilik algısı güçlü bir şekilde geçmesini sağladığı düşünölmektedir.

Ana-babaların çocuk yetiştirme tutumlarında, özellikle çocukla çok daha uzun vakit geçiren annenin tutumunun çocuğun benlik yapısının gelişimi üzerinde önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Genel olarak bilinmektedir ki tutumlar doğrudan gözlenemese de etkileri dolaylı olarak davranışlar ile ortaya çıkmaktadır. Senemoğlu (2009), anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların fiziksel, psiko-sosyal, dil, cinsel ve bilişsel alanlarda gelişimlerini önemli ölçüde etkilediğini belirtmektedir. Ebeveynlerin anne babalıklarına dair yeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tarzları, çocuklarına olan davranışlarını etkilemekte, çocuklar tarafından model alınan davranışları şekillendirmektedir. Özgüven (2010), yapılan araştırmalar ile ailelerde gözlenen çocuk yetiştirme tutumlarının iki boyutlu bir model ile açıklandığını ifade etmektedir. Bu modelde ortaya konan iki boyut “özerklik-denetim” ve “reddetme-kabul” olarak belirlenmiştir. Bu iki boyuta göre dört aile tutumu belirlenmeye çalışılmıştır. Bunlar; “demokratik”, “koruyucu”, “otoriter” ve “ilgisiz” aile tutumlarıdır. Cirhinlioğlu'na (2005) göre anne baba tarafından benimsenen otoriter tutumda sürekli olarak çocuğun davranışlarını yönlendirme söz konusu olmakta ve bu çocuğun kişilik gelişimini görmezden gelmek demektir. Demokratik anne baba tutumunda ise ebeveynler çocuklarının istek ve ihtiyaçlarına saygı göstermekte ve mutlak itaat yerine çocuklarının görüşünü almayı da önemsemektedirler. Kuzgun'a (1991) göre çocuğun olduğu gibi kabul edilmesi, görüş ve ihtiyaçlarının önemli olduğunun hissettirilmesi çocuğun kendini gerçekleştirme için uygun ortamın oluşturulması demektir. Şendil ve Demir (2008)'in aktardığına göre tavizkar tutum içindeki anne babalar çocuklarına gereğinden fazla özgürlük tanımakta, çocuklarına gerekli sınırları koyamamakta ve bu hoşgörü bazen ihmale kadar varmaktadır (Baumrind, 1966). İlgisiz anne baba tutumu ise; çocuğa yönelik kabul ve ilginin düşük olduğu ve ebeveynin çocukla kuracağı iletişimi en alt seviyeye indirdiği tutum olarak tanımlanmıştır (Altınay, 2012). Çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin çokça araştırmalar yapılmış ve her bir tutumun çocuk üzerindeki etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra ebeveyn-çocuk iletişimde, ebeveynlerin anne babalıklarına dair öz yeterliklerinin de göz ardı edilmemesi gereken önemli faktörlerden biri olduğu düşünülmektedir.

Bandura tarafından 1970'li yıllarda ortaya atılan öz yeterlik kavramından türetilen “Ebeveynlik Yeterliliği” sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda yaygın kullanılan

bir terim haline gelmiştir. Bandura (1986) öz yeterliği; bireyin bir konuda başarı elde etmek için belli bir performans göstermek için kendini organize edip, gerekliliklerini yerine getirmesine dair kendi yargısı olarak tanımlamıştır. Başka bir deyişle bireyin bir konudaki çabasını ve yaptığı etkinlikleri kendi yargısıyla ne kadar başarılı bulunduğu bireyin o konudaki öz yeterliğini belirler. Bandura (1997) anne babaların ebeveynliklerine dair yeterlik inançlarının, çocukları ile yaşadıkları anne babalık deneyimlerinin temeli olduğunu ileri sürmektedir. Ebeveynlik yeterliliği, anne babaların ebeveynlik süreçlerine ve görevlerine yönelik kendilik algılamalarına yönelik tutumlarının bir alt boyutu olarak değerlendirilebilir. Anne babalar ebeveynlik rollerinde kendilerini ne kadar yeterli görürlerse ebeveynliğe yönelik tutumlarının da aynı oranda olumlu bir düzeyde olması beklenmektedir. Çağımızda anne babaların ebeveynlik rolünde kendilerinden beklenenleri ne ölçüde yerine getirdiklerine dair kişisel değerlendirmeleri, onların ebeveynliğe yönelik algılarını gösterdiği düşünülebilir.

Kağıtçıbaşı (2010) tutumu; doğrudan gözlenmesi mümkün olmayan ancak bireyin davranışları sonucu çıkarsama yapılarak bireye atfedilebilecek bir durum olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkılarak anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarını doğrudan gözlemek mümkün olmamakla birlikte; yeterliliğe yönelik kendilerini algılayış biçimlerine, çocuklarıyla kurdukları iletişim ve anne baba rolü kapsamında sergiledikleri davranışların gözlemlenmesi yoluyla ulaşmanın mümkün olduğu söylenebilir.

Yavuzer ve Koç'a (2002) göre öz-yeterlik inancı, birbiri ile etkileşim hâlinde olan başlıca dört bilgi kaynağına dayandırılmaktadır. Bu bilgi kaynakları, elde edilen tecrübeye dayanan "Performans Başarıları", çevrenin tecrübelerine dayanan "Dolaylı Yaşantılar", çevreden alınan teşvik ve desteğe dayalı "Sözel İkna" ve bireyin o anda sahip olduğu duygulara bağlı gelişen "Duygusal Durum" olarak sıralanmıştır.

Bireyin sahip olduğu öz yeterlik algısı, davranışlarının temelini oluşturan etmenlerin başında gelmektedir. Bireylerin ortaya koyacakları davranışları ile istenen sonuçlar elde edeceklerine inandıkları sürece harekete geçtikleri ancak istenen sonuç elde edemeyeceklerini düşündüklerinde ise harekete geçmeyi reddettikleri söylenebilir. Coleman ve arkadaşları (1998), öz yeterliliği, bireyin davranışı sonucunda başarıya ulaşacağı inancı olarak da tanımlamıştır. Öz

yeterlik algısı bireyin kendilik algısı ve çevre ile ilişkisinde elde ettiği deneyimlerle de pekişmektedir. Bandura (1997) anne babaların ebeveynliğe yönelik yeterlik algılarının ebeveynlik deneyimleri ile bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir. Özellikle ilk çocukla yaşanan deneyimler anne babaların kendilerine dair ebeveynlik algılarını da şekillendirmektedir.

Coleman ve arkadaşları (1998) ise ebeveynliğe yönelik tutumların oluşmasında farklı bir görüş belirtmektedirler. Bu görüşe göre ebeveynlik öz yeterlik algısının oluşmasında farklı etkenler söz konusudur. Bunlardan ilki ebeveynlerin kendi anne babaları ile yaşadıkları deneyimleri sonucunda zihinlerinde oluşan anne babalık imajı sonucunda ortaya çıkan öz yeterlik algısıdır. Bir diğeri toplumdan topluma değişen ve her kültürün kendine özgü çocuk bakım süreçlerinin birey tarafından ne derece benimsendiği ile ortaya çıkan ebeveyn öz yeterlik algısıdır. Üçüncü olarak ise; bireyin yakın çevresinde gözlemlediği anne babalık rolleri ve ebeveyn öz yeterlik algılarının kendi zihinsel süreçlerinde etkin olması ile oluşan ebeveyn öz yeterlik algısıdır.

Anne babaların ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algılarının onların ebeveyn davranışları üzerinde önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Kendisini yeterli hisseden ve ebeveynlik becerilerine güvenen anne babaların çocuklarının gelişimlerini daha olumlu bir şekilde destekledikleri söylenebilir. Anne baba olmanın ebeveynlere, bir bireyin düzenli beslenmesi, bakımı, tehlikelerden korunması, tüm gelişimsel alanlarının desteklenmesi, topluma uyumunun sağlanması gibi sorumluluklar yüklediği bilinen bir gerçektir. Tüm bu sorumluluklarla baş edebilmede ebeveynlerin psikolojik dayanıklılıklarının yüksek olması süreci kolaylaştırıcı bir etmen olacaktır.

Coleman ve arkadaşlarına (1998) göre anne ve babaların, anne-babalık görevlerinde kendisini yeterli hissedebilmeleri için çocuk bakımı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları, anne babalık görevlerini başaracaklarına olan güven ve çocuk yetiştirme becerilerine yönelik çevreden aldıkları destek zorunlu gerekliliklerdendir. Coleman ve Karraker (2000) anne babalık rollerinde öz yeterlik ile ilgili yaptıkları literatür taraması çalışmasında; yüksek öz yeterliliğe sahip anne babaların çocukları ile yaşadıkları problemlere daha çözüm odaklı yaklaştıklarını, bunun yanı sıra düşük öz yeterlik algısına sahip anne babaların çocukları ilgili problemlerde tehdit ve korku gibi daha duygusal yöntemler kullandıkları sonucuna

ulaşmışlardır. Büyüktaşkapu (2012) anne babanın algıladığı öz yeterliğin çocuklarına gösterecekleri bakım ve özen üzerinde doğrudan etkili olduğunu ve öz yeterliğin gelişmiş olmasıyla anne çocuk iletişiminin niteliğinin yüksek olması arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçtan yola çıkarak anne babaların ebeveynliklerine yönelik öz yeterlik algıları çocuklarının bebeklikten sonraki yaş dönemlerine kadar olan süreçte girdikleri etkileşimlerde, iletişim tarzını belirleyici bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu bilgiler göz önüne alınarak çocuğun kişilik gelişiminde anne babanın ebeveynliklerine dair tutumlarının, özellikle model alma ile öğrenilen davranışların yerleşmesinde önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma kapsamına ele alınan alan yazında yapılmış benzer araştırmalar yer verilmiştir. Bu kapsamda öncelikli olarak çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile ilgili çalışmalara değinilmiş, sonrasında sırasıyla yetişkin ayrılık kaygısına dair yapılan çalışmalar ve ebeveynliğe yönelik tutumla ilgili çalışmalardan bu araştırmaya kaynaklık etmekte olanlar sıralanmıştır. Çalışmalar kronolojik bir sıralama ile sunulmuştur.

2.1. Çocuklarda Ayrılık Kaygısı ile İlgili Çalışmalar

Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) yaptığı çalışma da annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri arasında bir bağlantının olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında on yaşındaki çocuklar ve annelerinden oluşan 120 katılımcıya "Çocukları İçin Sürekli Kaygı Ölçeği" ve "Sürekli Kaygı Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasında manidar bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde çocukların ayrılık kaygıları ile cinsiyet, kardeş sayısı ve anne babanın öğrenim düzeyi ve sosyo ekonomik düzey arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bunun yanı sıra annenin yaşı ile annenin kaygı düzeyi ile çocukların sürekli kaygısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Peleg ve arkadaşları (2006), tarafından yapılan bir başka çalışmada ise 38 okul öncesi dönem yaş grubundaki çocuk ve anneleri ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda annenin ayrılma kaygısı ile çocuğun ayrılma kaygısı arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucun ulaşılmıştır.

Literatürde ayrılık kaygısının yalnızca insanlar üzerinde incelenmediği, hayvanlarla yapılan araştırmaların da olduğu dikkat çekmektedir. Yılmaz ve arkadaşları (2013) anneden ayrı kalma ve tek başına barınmanın sıçanların gelişimleri üzerindeki fiziksel ve bilişsel sonuçlarını incelemek üzere bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada annesinden ayrılan ve kafeslerde tek yaşayan hayvanların deneyin gerçekleştirildiği ilk haftalarda korku ve endişe duygularını daha çok taşıdıkları ve sürekli olarak kendilerini koruma içgüdüleri ile savunma amaçlı hareket ettikleri gözlenmiştir. Annelerinden ayrılmayan ve kafeslerinde anneleri ile birlikte yaşayan hayvanların ise daha rahat ve uyumlu davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda anneden ayrılma ve tek barınmanın hayvanların bilişsel ve fiziksel gelişimleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Ülkemizde özellikle okul öncesi dönem çocuklarının bağlanma biçimleri ve anneleri ile olan ilişkileri üzerine çalışmalar yapılmıştır. Şirin'in (2015) yaptığı çalışmada 36 yaş çocuğa sahip toplam 70 anne ile çalışılmıştır. Araştırmanın amacı aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin bu tutumlarının, kendi çocukluk dönemlerinde yaşadıkları ayrılık kaygıları arasındaki bağlantı olup olmadığıdır. Araştırmanın sonucunda çocukluk döneminde yaşanan ayrılık kaygısının annenin aşırı koruyucu tutumu benimsemesinde, en kadınlığı rolünü reddetmesinde ve çocuğuna karşı sıkı disiplin içerisinde olmasında etkili olduğu bulunmuştur. Bunun yanında çocukluk döneminde yaşanan ayrılık kaygısının annenin çocuğa karşı demokratik bir tutumla yaklaşmasında herhangi bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Okul öncesi döneme dair bir diğer çalışma olarak; Küçüköyük'ün (2015) yaptığı araştırmada anaokuluna giden çocukların annelerinin gösterdikleri bağlanma biçimleri ve ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların davranışları ve gösterdikleri ayrılık kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin bulunması amaçlanmıştır. Bu kapsamda anaokuluna devam eden 3-6 yaş arası 280 çocuğun annelerinden ve öğretmenlerinden veri toplanmış ve analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların ayrılık kaygısı düzeylerinin sahip oldukları sosyal beceri düzeyinden etkilendiği, annelerin bağlanma biçimlerinin çocukların ayrılık kaygısı üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklarda ayrılık kaygısı incelenirken daha derinlemesine bilgi sunan ve süreci görmemizi sağlayan boylamsal çalışmalar dikkat çekmektedir. Buna örnek olarak yakın zamanda yapılmış boylamsal bir çalışma gösterilebilir. Battaglia ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan boylamsal bir araştırmada 1,5 yaşındaki 1933 çocuk ve ailesi 6 yaşına kadar geçen süreç içerisinde ayrılık kaygısı gelişiminin izlenmesi amacıyla gözlenmiştir. Araştırmanın boyunca 1,5 yaşından 6 yaşına kadar geçen zaman içerisinde çocuklar ve aileleri beş ayda bir ziyaret edilerek Çocuk Davranışları Değerlendirme Anketinin (Child Behavior Check List CBCL) aileler tarafından doldurulması ve yapılan yüz yüze görüşmelerle süreç değerlendirilmiş ve gözlenmiştir. Araştırmanın sonucunda özellikle 4-5 yaşlarında çocukların büyük çoğunluğunda, gözlenen ayrılık kaygısının zamanla azaldığı tespit edilmiştir. Ayrılık kaygısının zamanla kalıcı hale geldiği ve 6 yaşında da

gözlendiği çocuklarda etkileyen faktörlere bakıldığında doğum öncesi ve sonrası risk faktörleri ile ailesel faktörlerin ön plana çıktığı görülmüştür.

2.2. Yetişkin Ayrılık Kaygısı ile İlgili Çalışmalar

Yetişkin ayrılık kaygısı ile ilgili çalışmalar içerisinde önceki çalışmalara göre daha sistematik bir çalışma olarak görülen; Manicavasagar ve arkadaşları (1997) yaptıkları araştırmada üç yetişkin hastada ilk defa ayrılık kaygısı belirtilerini tanımlamışlar, bunun yanı sıra ayrılık kaygısının çocukluk döneminden yetişkinliğe kadar uzayabileceğini ve hatta çocukluk çağından bağımsız ilk kez yetişkinlik döneminde de ortaya çıkabileceği savını öne sürmüşlerdir. Öne sürdükleri “Devamlılık Varsayımı” savına göre, “Çocukluk Ayrılık Kaygısı” tespit edilen hastaların yetişkinlik dönemlerinde de aynı belirtilerden şikâyetçi oldukları görülmüş ve bu hastaların stres altındayken panik benzeri belirtiler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Manicavasagar ve arkadaşlarının (2001) yaptıkları bir araştırmada ise çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısının yetişkinlerdeki ayrılık kaygısı ve yine yetişkinlerdeki panik bozukluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda ayrılma kaygısı düzeyi yüksek çıkan çocukların % 63’ünün ebeveynlerinden anne ya da babasının da yetişkin ayrılma kaygısı tanısı aldığı, buna bağlı olarak ayrılık kaygısı olan ebeveynlerin çocuklarında da ayrılık kaygısı düzeyinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yetişkin ayrılık kaygısının Türkiye’deki çalışmalarına bakıldığında öncelikli olarak üniversite örnekleminin ele alındığı görülmektedir. Yıldız (2008), üniversite öğrencilerinin daha önce yaşadıkları ayrılık kaygısı ile sahip oldukları bağlanma stilleri arasında bir bağlantı olup olmadığını incelenmiştir. İlişkisel tarama modeli kullanılan araştırmada, rastgele örneklem yolu ile seçilen 282 kız, 268 erkek üniversite öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ayrılık kaygısı ile özellikle cinsiyet ve ebeveyn tutumları arasında manidar bir farklılık bulunmuştur. Cinsiyet faktörünün korkulu ve güvenli bağlanma üzerinde etkili olduğu, öğrencilerin anne babalarının ebeveynlik tutumlarının da yine onların korkulu ve güvenli bağlanma stilleri geliştirmeli üzerinde etkililiği tespit edilmiştir.

Ayrılık kaygısının diğer ruhsal bozukluklarla birlikte görülme sıklığının araştırıldığı çalışmalarda söz konusudur. Bu kapsamda, Pini ve arkadaşlarının (2009) yaptığı

bir çalışmada 508 kaygı ve duygu durum bozukluğu tanısı almış hastada yetişkin ayrılık kaygısı görülme sıklığını değerlendirmişlerdir. Yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılan çalışmada, araştırmaya katılan 105 (%20,7) hastada çocukluk ayrılık kaygısı bozukluğu öyküsü görülmeden yetişkin ayrılık kaygısı bozukluğu, 110 (%21,7) hastada ise hem çocukluk ayrılık kaygısı öyküsü hem de yetişkin ayrılık kaygısı bozukluğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda yetişkin ayrılık kaygısı bozukluğunun sanılanın aksine daha yaygın ve hastaların işlevselliği üzerinde daha etkili olduğu ileri sürülmüştür.

Özten ve arkadaşlarının (2016) yürüttüğü bir çalışmada yetişkinlerde DEHB ile Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu arasındaki ilişkinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırmada daha önce DEHB tanısı almış yetişkinlerle yapılandırılmış bir klinik görüşme yapılmış ve Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAAA) ve Ayrılma Anksiyetesi Belirti Ölçeği (AABÖ) uygulanmıştır. Çalışmaya 30 DEHB teşhisi almış hasta ve 26 sağlıklı birey katılmıştır. Elde edilen bulgularda DEHB grubunda kontrol grubuna göre her iki ölçekten alınan ayrılık kaygısı puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Çalışma sonucunda DEHB hastalarında yaşam boyu yetişkin ayrılık kaygısı ve çocukluk çağı ayrılık kaygısı belirtilerinin gözlemlendiği belirtilmiştir.

Başbuğ ve arkadaşlarını (2016) yaptığı çalışmada üniversite öğrencileri ile çalışılmış ve algıladıkları ebeveynlik tutumları ile yetişkin ayrılık kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 281 kadın ve 163 erkek olmak üzere toplam 444 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılara “Young Ebeveynlik Ölçeği” ve “Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Ölçeği” uygulanmış ve istatistiksel analizler yapılmıştır. Araştırmanın sonunda elde edilen bulgulara göre aşırı koruyucu annelik biçiminin yetişkinlik döneminde gözlenen ayrılık kaygısı üzerinde bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

2.3. Ebeveynliğe Yönelik Tutum ile İlgili Çalışmalar

Luebering (1995), yaptığı çalışmada yeni anne olmuş anneler araştırma kapsamına alınmıştır. Annelerin anneliklerine dair öz yeterlik algılarıyla bebek bakımına yönelik inançları arasında ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda söz konusu ilişkinin olumlu olduğu, kadınların anne olmaktan aldıkları doyum arttıkça ebeveynliklerine yönelik öz yeterlik algısının da yükseldiği tespit edilmiştir.

Coleman ve arkadaşlarının (2003) yaptığı bir araştırmada ebeveynlik becerileri arasında öz yeterlik becerisi ile 1–3 yaş arasındaki çocuklarının Bayley ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya orta sosyo ekonomik sınıfa ait olduğu belirtilen 68 anne ve 1-3 yaş arasındaki çocukları katılmıştır. Çalışma sonucunda anne babalarda gözlenen olumsuz davranışların Bayley ölçeğinden çocukların aldığı puanları düşürdüğü ve bunun yanı sıra öz yeterlik puanı düşük ebeveynlerinin çocuklarının da Bayley'den aldıkları puanların düşük olduğu gözlenmiştir.

Topaloğlu (2014) tarafından yapılan araştırmada 4-5 yaş çocuklarının saldırganlık ve kaygı düzeyleri ile anne babalarının ebeveynliğe yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırmaya 227 çocuk ve anne babası katılmıştır. Araştırmanın sonucunda anne babaların ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algılarının, eğitim durumları ve çocuklarının cinsiyeti değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Meslek açısından değerlendirildiğinde annelerin mesleklerinin ebeveynliğe yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılrken, babaların mesleğinin ebeveynliğe yönelik tutumları üzerinde etkisi saptanmamıştır. Memur mesleğine sahip annelerin ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algıları, serbest meslek sahibi annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Glatz ve Buchanan (2015) ilk ve orta ergenlik dönemi çocuğa sahip ailelerin öz yeterlik algılarındaki değişimi ölçmeyi amaçlayan üç yıl süreli boylamsal bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 284 anne ve 114 baba olmak üzere toplam 398 anne babadan ilk değerlendirme 1999-2000 yılları arasında, ikinci değerlendirme bir yıl sona üçüncü değerlendirme ise iki yıl sonra alınmıştır. Yüz yüze, telefon ve mail yoluyla alınan verilerde çocuklardaki değişimi ölçmek amacıyla Çocuk davranışları değerlendirme ölçeği (CBCL) kullanılmıştır. Anne babaların öz yeterlik algılarını ölçmek amacıyla Ballenski ve Cook (1982) tarafında geliştirilen ebeveynlerin öz yeterlik kendini değerlendirme ölçeği ve Freedman ve ark (1993) tarafından geliştirilen ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkililik algısı ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde ilk ve orta ergenlik gelişim dönemleri arasında ebeveynlerin öz yeterlik algılarının düştüğü gözlenmiştir. Bunun sebepleri arasında çocuktaki fiziksel değişim, çocukların riskli davranışları karşısında ebeveynin beklentisi, ebeveyn çocuk iletişiminin kalitesi ve kültürel etmenler sıralanmıştır.

Öztürk ve Giren (2015) çalışmasına annelerin ebeveynlik algıları ile okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Genel tarama modeli kullanılan araştırmada, araştırma evrenini Aksaray ilindeki okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocuklar ve anneleri oluşturmuştur. Tesadüfi örnekleme yöntemi ile ulaşılan 165 anne ve çocuğundan veriler alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan bir annelerin eğitim durumunun anneliğe yönelik algılamalarını ve ebeveynliğe yönelik ilgilerini anlamlı düzeyde etkilediğidir. Lisans ve lisansüstü eğitim alan annelerin, anneliğe yönelik ilgilerinin ilköğretim mezunu olan annelere göre daha yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Annelerin yaşlarının ebeveynlikten aldıkları doyumunu etkilemedi de elde edilen sonuçlar arasındadır. Ayrıca 4 ve üzeri çocuğa sahip olan annelerin ebeveynliğe yönelik tutumlarında pozitif yönde bir anlamlılık saptanmıştır.

Kwan, Kwok ve Ling'in (2015) yaptığı araştırmada ebeveynlik öz yeterliği ve evlilik doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya Hong Kong'da yaşayan 2023 baba ve 1430 anne katılmıştır. Yapılan regresyon analiz sonucunda babaların algıladıkları öz yeterlik ve ortak ebeveynlik sorumluluğunun evlilik doyumunda babalık stresi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anneler üzerinde ise benzer bir etki gözlenmemiştir. Bunun sebebi olarak da annelerin evlilik doyumlarını sadece ebeveynliğe bağlı olarak değil, farklı faktörlerle ilişkilendirdikleri öne sürülmüştür.

2.4. İlgili Araştırmalar Özet

Bu kısımda alan yazın ile ilgili ulaşılan araştırmalar özetlenmiştir. Çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile ilgili çalışmalar dikkate alındığında boylamsal çalışmalar sonucunda ayrılık kaygısının belirli bir yaş aralığına kadar artarak devam ettiği ancak sonrasında kaygının artışının durduğu ya da diğer faktörlere bağlı değişimlerin olduğu sonucu dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra çalışmaların daha çok çocuk-anne ilişkisi üzerine yoğunlaştığı babaların süreçteki rolüne yönelik çok fazla çalışma olmadığı gözlenmiştir.

Yetişkin ayrılık kaygısına yönelik yapılan ve bu araştırmada ele alınan çalışmalara bakıldığında farklı örneklem grupları ile çalışıldığı ve ayrılık kaygısı durumuna eşlik eden diğer kaygı bozuklukları araştırmalar kapsamında ele alınmış olduğu görülmektedir. Çalışmalarda özellikle dikkat çeken ortak nokta ise çocukluk

döneminde görülen ayrılık kaygısının ilerleyen yaşlarda gözlenen farklı kaygı bozukluklarına zemin hazırladığına dair bulguların olmasıdır.

Ebeveynliğe yönelik tutumlarla ilgili sıralanan çalışmalarda ağırlıklı olarak öz yeterlik kavramı üzerinde durulduğu gözlenmiştir. Ebeveynliğe yönelik tutum ile evlilik doyumu, çocukların problem davranışları, ebeveynler tarafından algılanan öz yeterlik gibi farklı değişkenler ele alınmıştır. Ancak bu araştırmanın kapsamında yer alan çocuklarda ayrılık kaygısı değişkenine ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Tüm bu belirtilen araştırmalar arasında bu çalışmanın kapsamında yer alan, anne babaların ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutum değişkenlerinin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yetişkinlerin ayrılık kaygıları ve ebeveynliğe yönelik tutumları ile çocukların ayrılık kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma betimsel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Okul öncesi dönem 60-72 ay aralığındaki çocuklarda ayrılık kaygısı düzeyinin, anne babanın ayrılık kaygısı ve anne babanın ebeveynliğe yönelik tutumu ile ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ayrılık kaygısının bazı bireysel ve ailesel değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla araştırmada ilişki tarama modelinden yararlanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu kısımda araştırmaya katılan grubun özellikleri verilmiştir. Araştırmaya katılan anne babaların çocuklarının cinsiyeti, yaşı, eğitime devam etme durumu ile anne babanın ekonomik geliri, çocuk sayısı, çalışma durumu ile birlikte yaşayıp yaşamaması gibi sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine yer verilmiştir.

3.2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Bu araştırmanın evrenini Ankara ilinde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki 6 yaş çocuğa sahip olan anne ve babalar oluşturmaktadır. Çalışmada, katılımcıların çalışmaya gönüllü ve uygun oldukları için seçildikleri örnekleme türü olan elverişli örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, Yenimahalle, Çankaya, Pursaklar, Keçiören, Gölbaşı, Sincan, Etimesgut gibi Ankara'nın merkez ilçelerinde ikamet etmektedirler.

3.2.2. Katılımcılarla İlgili Demografik Özellikler

Katılımcılarla ilgili demografik bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılarak elde edilmiştir. Alınan bilgilere ilişkin frekans ve yüzdeler aşağıda tablolar halinde açıklanmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların ailesel niteliklerine ilişkin demografik bilgilere incelendiğinde; 467 katılımcının 240'ının (% 51,4) anne ve 227'sinin (% 48,6) babalardan oluşmaktadır (Tablo 3.1). Anne babaların %25,9'u tek çocuğa, % 51,2'si iki çocuğa, %19,3'ü üç çocuğa ve % 3,6'sı 4 ve üzeri sayıda çocuğa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan % 97,9'u anne baba olarak birlikte yaşadıklarını, %2,1'i ayrı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Annelerin %70,4'ü herhangi bir işte çalışmamakta, % 29,6'sı ise gelir getiren bir işte çalışmaktadır.

Araştırmaya katılan anne babaların ekonomik gelir düzeylerine bakıldığında %49'u 2500 TL ve altı ekonomik gelir, %41,1'i 2500 TL ile 6000 TL arası ve %9,82i ise 6000 TL üzeri ekonomik gelir aralığında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.1: Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Demografik Özellikler

<i>Değişkenler</i>	<i>Kategoriler</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Anne Baba Birliktelik Durumu	Birlikte	457	97,9
	Ayrı	10	2,1
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	138	29,6
	Çalışmıyor	329	70,4
Çocuk Sayısı	1	121	25,9
	2	239	51,2
	3	90	19,3
	4 ve daha fazla	17	3,6
Ailenin Aylık Gelir	0-1500 TL	82	17,6
	1501-2500 TL	147	31,5
	2501-4000 TL	118	25,3
	4001-6000 TL	74	15,8
	6001-8000 TL	24	5,1
	8001-10000 TL	19	4,1
	10000+ TL	3	,6
Toplam		467	100,0

Araştırmaya konu olan okul öncesi dönem çocuklarının bireysel nitelikleri ele alındığında; çocukların % 54,2'sinin kız % 45,8'inin ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir (Tablo 3.2). Çocuklardan % 69,4'ünün 6 yaşında; %30,6'sının ise 5 yaşında olduğu belirtilmiştir. Çocukların % 94,2 si okul öncesi eğitime devam ederken, % 5,8'i okul öncesi eğitime devam etmemektedir.

Tablo 3.2: Çocukların Bireysel- Eğitsel Niteliklerine İlişkin Demografik Özellikler

<i>Değişkenler</i>	<i>Kategoriler</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kız	253	54,2
	Erkek	214	45,8
Yaş	5	143	69,4
	6	324	30,6
Eğitime Devam Durumu	Devam Ediyor	440	94,2
	Devam Etmiyor	27	5,8
Toplam		467	100,0

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak için dört ölçme aracı kullanılmıştır. Bu araçlar araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile “Ayrılık Kaygısı değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu”, “Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketi”, “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Envanteri”dir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla ailelerden anne-babanın birlikte veya ayrı yaşıyor olmaları, anne babanın çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sayısı ile çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme durumu gibi değişkenler hakkında bilgi toplanmıştır. Kişisel bilgi formunun maddeleri Ek 6’ da verilmiştir.

3.3.2. Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği

Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği, çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı düzeyinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin çocuk formu Hahn ve ark. (2003) tarafından geliştirilmiş daha sonra Eisen ve Schaefer (2005) ise ebeveyn formunu geliştirerek literatüre kazandırmışlardır. Geliştirilen çocuk formu çocukların yaşadığı yalnız kalma ve terk edilme korkusunu ölçmeyi hedeflemektedir. Ebeveyn formunda ise; ebeveynler tarafından gözlenen çocuklardaki kaygının düzeyinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Ölçeğin her iki formu da (Çocuk- Ebeveyn) 2 alt boyuttan oluşmakta ve 14 madde içermektedir. 4'lü likert tipi derecelendirme içeren ölçek, hiçbir zaman (1) ve her zaman (4)

arasında puanlanmaktadır. Yalnız kalma ve terk edilme korkusu olarak iki alt boyuttan oluşan ölçekte; yalnız kalma korkusu alt boyutu için en düşük puan 6 en yüksek puan 24 olarak belirlenmiştir. Terk edilme korkusu alt boyutunda ise alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan ise 32'dir. Alt boyutlardan alınan puanların yüksek olması çocuğu ilgili alt boyuta dair yaşadığı kaygı düzeyinin de yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapan Teze ve Arslan (2016); ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulamıştır. Güvenirliğini belirlemek içinde Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı ve test tekrar test katsayıları hesaplanmıştır. Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn formunda .83 olarak hesaplanan güvenilirlik katsayısı, çocuk formunda da .83 olarak bulunmuştur. Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği Ebeveyn/Çocuk formlarının alt boyutlarının tutarlılık katsayısını belirlemek üzere test-tekrar test için gerçekleştirilen Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı analizi sonucunda AKDÖ-Ebeveyn formunda, yalnız kalma korkusu puanları arasında ($r=.72$ $p < .01$) düzeyinde, terk edilme korkusu puanları arasında ($r=.70$ $p < .01$), düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu bulgular ölçeğin hem çocuk hem de ebeveyn formunun test tekrar test güvenilirliğine sahip olduğunu göstermektedir. Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği Ebeveyn ve Çocuk formunun kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla 8 öğretim elamanından oluşan uzman görüşü alınmıştır. Alınan uzman görüşleri arasındaki tutarlılığı incelemek amacıyla da sınıf içi korelasyon katsayısı hesaplanmış ve .91 bulunmuştur. Ölçeğin örnek maddeleri Ek 2'de verilmiştir. Bu çalışmada kullanılan veri setinde Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği Ebeveyn Formunun tüm maddelerine ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .71 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmada elde edilen veriler üzerinden ölçeğin güvenilirliği ayrıca test edilmiş; cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Yalnız kalma korkusu alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .76 ve terk edilme alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuç, söz konusu ölçme aracının bu araştırma grubu için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA)

Ayrılma kaygısı anketi, Manicavasagar ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen ve yetişkinlik döneminde gözlenen ayrılma kaygısı düzeyini ölçmeyi amaçlayan bir ölçektir. Ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. “0” “hiç hissetmedim” ile “3” “çok sık hissettim” puan dağılımı arasında cevaplanabilen ölçek 4'lü likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Ölçek maddeleri DSM IV 'te çocukluk döneminde sıklanan belirtilerin yetişkinlere uyarlanması şeklinde oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu (2011) tarafından yapılmıştır. Çalışmada DSM-IV kriterlerine göre kaygı bozukluğu ve/veya majör depresyon tanısı almış 282 hasta ve herhangi bir tanı almamış 128 sağlıklı gönüllü olmak üzere toplam 410 kişiden oluşan örneklem ele alınmıştır. Yapılan analizler ile Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketinin Cronbach Alpha değeri .93 olarak hesaplanmış, test tekrar test güvenilirliğinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi puanlarının hastalarda (ort. puan=29.19, ss=16.12) kontrol grubundan (ort. puan=14.55, ss=10.14) istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu ($t=-9.45$, $df=408$, $p<0.001$) ve ölçeğin hastaları kontrollerden ayırt ettiği sonucu elde edilmiştir. Ölçeğin benzer ölçek geçerliliğini değerlendirmek için Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanteri, Panik- Agorafobik Spektrum Ölçeği'nin “Ayrılmaya Duyarlılık Alt Ölçeği”, Kaygı Duyarlılığı İndeksi ve Panik Bozukluk Şiddet Ölçeği ile korelasyon değerleri incelenmiştir. YAA ölçeği ile Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanteri, Panik- Agorafobik Spektrum Ölçeği'nin “Ayrılmaya Duyarlılık Alt Ölçeği”, Kaygı Duyarlılığı İndeksi ve Panik Bozukluk Şiddet Ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Yapılan yapı geçerliği analizi sonuçlarına göre, orijinal çalışma ile benzer şekilde tek faktörlü bir yapının varyansın %40'ını açıkladığı görülmüştür. YAA'nın Türkiye'de yapılan diğer geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında da PASÖ-YB ayrılmaya duyarlılık alt ölçeği ile YAA arasındaki korelasyon katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ($r=0.73$; $p<0.001$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin örnek maddeleri Ek 3'te yer almaktadır. Bu çalışmada kullanılan veri setinde Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi'nin tüm maddelerine ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuç, söz konusu ölçme aracının bu araştırma grubu için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

3.3.4. Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği

Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği, anne ve babaların ebeveynliklerine yönelik yeterlik algıları ve tutumlarının ölçülmesi amacıyla Gibuad-Wallston ve Wandersman (1978) tarafından geliştirilmiştir. 16 maddeden oluşan ölçekte 5'li likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Katılımcılar maddeleri "1" "hiç katılmıyorum" ve "5" "tamamen katılıyorum" arası puanlamaktadırlar. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek oluşu katılımcıların ebeveynliğe yönelik tutumlarının olumlu olduğunu, düşük puan ise tutumlarının olumsuz olduğunu ifade etmektedir. Ölçek anne babaların çocukları ile yaşantıları doğrultusunda kendilerini değerlendirmelerini ve ebeveynlikle ilgili tutumlarını yansıtmalarını sağlamaktadır. Ölçeğin hem anne hem de baba formu olarak Türkçe 'ye uyarlaması Seçer ve ark. (2008) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışmasında elde edilen geçerlik ve güvenilirlik sonuçları Seçer ve ark.(2008) tarafından şu şekilde belirtilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla faktör analizi uygulanmıştır. Orijinal formunda 16 madde yer alan ölçek, yapılan faktör analizi ve kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla alınan uzman görüşleri sonucunda yeniden düzenlenmiş ve son haline getirilmiştir. Orijinali ile benzer sonuçlara ulaşılmamasından kaynaklı ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır. Ancak orijinal formunda iki alt boyut hesaplanırken, uyarlama çalışması sonucunda üç alt boyuta ulaşılmıştır. Ölçek 4 kişisel bilgi sorusu, ebeveynliğe yönelik tutumları içeren 3 boyut ve 5li likert tipi 16 maddeden oluşmaktadır. Yapılan analizler sonucu belirlenen alt boyutlardan ilki ebeveynlik görevine ilişkin yeterlik algısı (7soru), ikincisi ebeveynlik görevine yönelik ilgi (2 soru) ve ebeveynlik görevinden sağladığı doyum (7 soru) olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin genelinden elde edilen toplam puan anne babaların ebeveynliğe yönelik genel tutumlarını yansıtmaktadır. Ölçeğin 3 alt boyutunun birlikte toplam varyansı açıklama oranı % 50.93, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ise. 84 olarak bulunmuştur. Ölçeğin baba formu örnek maddeleri Ek 4'te ve anne formu örnek maddeleri Ek 5'te verilmiştir. Bu çalışmada Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeğinin tüm maddelerine ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuç, söz konusu ölçme aracının bu araştırma grubu için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir

3.4. Veri Toplama Araçlarının Uygulanışı

Hacettepe Üniversitesi Senatosunun Etik Komisyonunun 06.04.2017 sayılı yazısı ile araştırma için etik onay alınmıştır (Ek 1). Araştırmada katılımcı anne babaların çocuklarında gözlenen ayrılık kaygısını belirlemek amacıyla anne babalara “Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği- Ebeveyn Formu”, anne babaların kendi ayrılık kaygılarını ortaya koyması amacıyla “Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketi”, anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarının ve yeterlik algılarının belirlenmesi için “Ebeveynliğe Yönelik Tutum Ölçeği” ve katılımcılardan bazı demografik değişkenlere yönelik bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” uygulanmıştır. Ankara ilinde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki 60-72 ay aralığında çocuğu olan anne ve babalar içinde, çalışmayı kabul eden gönüllü ailelere ulaşılmıştır. Ailelere yukarıda belirtilen ölçme araçları, ‘Bilgilendirilmiş Onam Formu’ (Ek 7) da kullanılarak uygulanmış, uygulama öncesinde elde edilen bilgilerin yalnızca ilgili araştırma için bilimsel bir amaçla kullanılacağı vurgulanmıştır. Bu veri toplama araçları etik komisyon onayının hemen sonrasında 2017 yılının Nisan ayında okul öncesi eğitim kurumları ve kişisel bağlantılar aracılığı ile ulaşılan 60-72 ay aralığında çocuğa sahip anne babalar tarafından doldurulmuştur. Bu amaçla öncelikle velileri katılımcı olacak okul öncesi eğitim kurumlarının idarecileri ile görüşülmüş ve gerekli onay alındıktan sonra öğretmenlere araştırmanın kapsamı ve ölçme araçları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırmada tarafsızlığın ve orijinalliğin korunması amacı ile anne ve babaların ayrı ayrı zamanlarda formları doldurmaları sağlanmıştır. Okul öncesi eğitim kurumları ve kişisel bağlantılar aracılığı ile ulaşılan gönüllü 520 anne ve babanın doldurduğu ölçekler ele alınmış ve eksik bilgi içerdiği belirlenen formlar değerlendirme dışı bırakılmıştır. Tüm bu süreçlerin sonucunda veri analizi eksiksiz doldurulan 467 veri üzerinde yapılmıştır.

3.5. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Katılımcılardan toplanan veriler SPSS 21.0 (Sosyal Bilimler için İstatistik Paket Programı) kullanılarak bilgisayara aktarılmıştır. Tanımlayıcı istatistik teknikleri ile değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır.

Çocukların ebeveynlerinin değerlendirmesi ile Ayrılık Kaygısı Değerlendirme ölçeğinden aldıkları puanlar kullanılarak (alt üst %27’lik gruplar) çocuklar “ayrılık

kaygısı yüksek” ve “ayrılık kaygısı düşük” şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Ayrılık kaygısı düşük olan çocukların, anne babalarının ayrılık kaygısı düzeylerinin ve ebeveynliğe yönelik tutumlarının, ayrılık kaygısı yüksek olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygısı düzeyleri ve ebeveynliğe yönelik tutumlarından manidar olarak farklı olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Araştırmada ele alınan bireysel ve ailesel değişkenlere göre çocukların ayrılık kaygılarının görülme sıklığı ki-kare (chi-square) ile test edilmiştir. Araştırmada hata payı en fazla 0.05 olarak belirlenmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Anne Babaların Yetişkin Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde ayrılık kaygısının alt boyutları olan yalnız kalma korkusu ve terk edilme korkusu yüksek ve düşük olan çocukların, anne babalarının yetişkin ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1.1. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin Bulgular

Ayrılık kaygısı yüksek ve düşük çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Araştırmada, ayrılık kaygısı alt boyutları olan yalnız kalma kaygısı ve terk edilme korkusu ele alınmıştır. Yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek çocukların anne babalarının ayrılık kaygısı ve anne baba tutumları incelenmiştir. Benzer şekilde terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların anne babalarının ayrılık kaygısı ve anne baba tutumları incelenmiş ve bulgular aşağıda sunulmuştur.

Yalnız kalma korkusu yüksek çocukların, annelerinin ayrılık kaygıları puan ortalaması 25,600; yalnız kalma korkusu düşük çocukların annelerinin ayrılık kaygıları puan ortalaması 20,600 olarak bulunmuştur (Tablo 4.1). Gruplar arasında gözlenen puan farkı manidardır ($t=-2.017$; $p<0,05$). Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların babalarının ayrılık kaygıları puan ortalaması 22.394, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların babalarının ayrılık kaygısı puan ortalaması 16.386 olarak bulunmuştur ($t=-3.110$; $p<0,05$). Farklı bir ifadeyle yalnız kalma korkuları yüksek olan çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygıları, yalnız kalma korkuları düşük olan çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygılarına kıyasla yüksek bulunmuştur (Tablo 4.1).

Tablo 4.1: Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Yalnız Kalma Korkusu Düşük Grup			Yalnız Kalma Korkusu Yüksek Grup			t
	\bar{x}	n	s	\bar{x}	n	s	
Anne Ayrılık Kaygısı	20,600	45	10,884	25,600	40	11,855	-2,017*
Baba Ayrılık Kaygısı	16,386	44	7,892	22,394	38	9,601	-3,065*

*p<0,05

Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin puan ortalaması 27.717, terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ayrılık kaygısı puan ortalaması ise 19.295 olarak bulunmuştur (t=-3,256; p<0.05). Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ayrılık kaygısı puan ortalaması 24.677, terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ayrılık kaygısı puan ortalaması ise 14.363 olarak bulunmuştur (t=-4.199; p<0.05). Gruplar arasında gözlenen fark manidardır. Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygıları, terk edilme korkusu düşük olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygılarına göre daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4.2).

Tablo 4.2: Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Terk Edilme Korkusu Düşük Grup			Terk Edilme Korkusu Yüksek Grup			t
	\bar{x}	n	s	\bar{x}	n	s	
Anne Ayrılık Kaygısı	19,295	44	10,726	27,717	39	12,832	-3,221*
Baba Ayrılık Kaygısı	14,363	33	9,522	24,677	31	10,130	-4,190*

*p<0,05

4.1.2. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne Babalarının Yetişkin Ayrılık Kaygılarına İlişkin Tartışma

Bu araştırmada ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği alt boyutları olan yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların ebeveynlerinin yetişkin ayrılık kaygısı puan ortalamalarının, yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük olan çocukların ebeveynlerinininkine kıyasla yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu bulgu ilgili literatürde yer alan araştırmaların

bulgularıyla da paralellik göstermektedir (Aslan ve ark. 1998; Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Dallaire & Weinraub, 2005; Muris & Merckelbach, 1998; Manicavasagar ve ark. 2001; Peleg ve ark., 2006). Küçüködük'ün (2015) annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların ayrılık kaygıları arasındaki ilişkinin incelediği çalışmasında çocuğun ayrılma kaygısı ile annenin ayrılma kaygısı arasında manidar bir fark bulunmuştur. Buna göre, annelerin yaptıkları değerlendirmelerde, annelerin ayrılma kaygısı arttıkça, çocuklarının da ayrılma kaygısının artmakta olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan araştırmanın bir diğer bulgusu ayrılık kaygısı ölçeğinin alt boyutları olan terk edilme korkusu yüksek olan çocukların ebeveynlerinin her ikisinin de ayrılık kaygılarının yüksek oluşudur. Araştırmanın bu bulgusu değerlendirildiğinde, katılımcıların çocuklarının özellikle 5-6 yaşında anaokuluna yeni başlayan çocuklar olabileceği akla gelmektedir. Bu da yeni bir sosyal ortama dâhil olma; ilk kez evden ayrılma demektir. Çocuğun evden ayrılması, anne babanın yetişkin ayrılık kaygısı üzerinde uyarıcı bir etkide bulunmuş olabilir. Bunun yanı sıra, evden ayrılmakla beraber çocuklar ailelerinden de ayrılacakları hissine kapılıyor olabilirler. Ailede yüksek düzeyde yetişkin ayrılık kaygısının olması, çocuğun eğitime başladığı ve evden ayrıldığı dönemde çocukla kurulan iletişimde ve verilen mesajlarda kendini gösteriyor olabilir.

Yüksek düzeyde kaygı duyan ebeveynlerin çocukla kurdukları iletişim farklı mesajlar taşıyor olabilir. Anne baba kaygılı olduğunda, çocukla iletişimin mahiyeti değişiyor olabilir. Anne babanın kaygısı iletişimin niteliğine yansıyor olabilir. Çocuğun doğası itibariyle bir bakım verene bağımlı olduğu konumda terk edilme korkusu yaşaması olağandır; ancak anne baba kaygılı olduğunda çocukların bu korkuyu daha belirgin yaşıyor oldukları düşünülebilir. Ayrıca bu dönemlerde anne babanın da çocuklarından ilk kez ayrılma ile ilgili yaşadığı kaygının çocuk tarafından fark edilmesi ve kaygının taklit yoluyla öğrenilmesi de bu durumu açıklayan başka bir unsur olarak değerlendirilebilir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda Bandura'nın sosyal öğrenme modeli temel alınarak kaygının çocuk tarafından ebeveyn gözlemleri yoluyla öğrenildiğine yönelik görüşler ileri sürülmüştür (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Geçtan, 1995). Bandura (1986), çocukların model aldıkları anne babalarının dışı vurdukları duygularını ve bu duyguları açıklama biçimlerini gözleyerek kendi duygularını da benzer biçimde

açıkladıklarından bahsetmektedir. Çocuğun çevresindeki insanların duygu durumlarını algılamaya başladığı dönem itibariyle, kaygı durumuyla tanıştığı ve özellikle ebeveynle özdeşim kurmasıyla kaygıyı öğrendiği düşünülebilir. Anne babasının bazı durumlarda ses tonlarına, sözel mesajlarına ve davranışlarına yansıyan kaygıyı gözlemleyen çocuk benzer durumlarda öğrendiği tepki modelini ortaya koyarak kaygı göstermeye başlayabilir. Bir çalışmada Küçüköyük (2015), annede gözlenen ayrılma kaygısı tepkilerinin gözlem aracılığıyla çocuk tarafından öğrenilebildiğini ve bunun yaşam boyu süren koşullanmaları doğurduğunu belirtmektedir. Erermiş ve diğerlerinin (2009) yürüttüğü, çocukta ayrılık kaygısı ile anne özelliklerini beraber ele aldıkları araştırmalarının sonucunda da, çocuğunda ayrılık kaygısı olan annelerin depresyon, öfke, kaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ancak bu çalışmada çocukların genel ayrılık kaygıları ile annelerinin ayrılık kaygıları arasındaki ilişki manidar bulunmamakla birlikte, terk edilme alt boyutu ile çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı arasındaki ilişki manidar bulunmuştur. Yukarıda değinildiği gibi yapılan farklı araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ancak annelerin ebeveynliğe duyarlılıklarından ötürü çocukların ayrılık kaygılarını etkiliyor olabilecekleri ihtimali akla gelmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu da yalnız kalma korkusu ile ilgilidir. Yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek olan çocukların anne babalarının ayrılık kaygıları puan ortalamaları arasındaki fark manidar bulunmuştur. Özellikle annenin kaygısının çocuklarda gözlenen kaygıyı yordadığına yönelik genel bilgiye elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde çocukların ayrılık kaygılarının babalarından da etkilendiği görülmüştür. Manicavasagar ve ark. (2001) yaptığı çalışmada benzer bir sonuç olarak araştırmaya katılan ve ayrılık kaygısı tanısı alan çocukların %63'ünün ebeveynlerinden en az birinde yetişkin ayrılık kaygısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu çalışmada ayrılma kaygısının "ailesel kümelenme eğilimi gösterdiği" görüşünü ileri sürülmüştür. Bu durum çocuğun özellikle kişilik gelişiminde anne kadar babanın da etkili olduğunu ve yapılan pek çok çalışmada olduğu gibi dikkatlerin yalnızca anneye çevrilmemesi gerektiğini düşündürmektedir.

4.1.3. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek ve düşük olan çocukların anne ve babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum, ebeveynlikten aldıkları doyum, ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algıları ve ebeveynliğe yönelik ilgilerine dair puan ortalamalarının manidar olarak farklı olup olmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Ebeveynliğe yönelik tutum ölçeği üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar ebeveynliğe yönelik öz yeterlilik, doyum ve ilgi alt boyutlarıdır. Araştırmaya katılan anne babaların bu alt boyutlardan aldıkları puan ortalamaları bulunmuş, yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocuklar ile yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük olan çocukların anne babalarının puan ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.3: Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Yalnız Kalma Korkusu Yüksek Grup			Yalnız Kalma Korkusu Düşük Grup			t
	\bar{x}	n	s	\bar{x}	n	s	
Ebeveyn Genel Tutum	56,225	40	7,995	60,088	45	8,117	2,208*
Öz Yeterlik Algısı	27,950	40	4,100	27,844	45	4,253	-,116
İlgi	7,175	40	2,170	7,600	45	1,923	,950
Doyum	21,100	40	5,187	24,644	45	5,206	3,139*

*p<0,05

Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği yalnız kalma alt boyutu puan ortalamalarına bakıldığında; yalnız kalma korkusu yüksek çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 56,225; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 60,088 olarak bulunmuştur (Tablo 4.3). Gruplar arasında gözlenen fark manidardır (t=2.208; p<0,05). Yalnız kalma korkusu yüksek çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 49,022; yalnız kalma korkusu düşük çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 46,657 olarak bulunmuştur (Tablo 4.4). Gruplara ilişkin gözlenen puan farkı

manidar bulunmamıştır ($t=1,894$; $p>0,05$). Bu bulgulardan yola çıkarak yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumlarına kıyasla düşüktür. Ancak babalar için gözlenen fark manidar değildir.

Yalnız kalma korkuları yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 27,950; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 27,844 olarak bulunmuştur (Tablo 4.3). Gruplara ilişkin gözlenen puan farkı manidar değildir ($t=-,116$; $p>0,05$). Yalnız kalma korkuları yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 15,657; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik puan ortalaması 14,636 olarak bulunmuştur (Tablo 4.4). Gruplara ilişkin gözlenen puan farkı manidar değildir ($t=-1,018$; $p>0,05$).

Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,175; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,600 olarak bulunmuştur (Tablo 4.3). Gruplara ilişkin gözlenen puan ortalamaları farkı manidar olarak farklı değildir ($t=,950$; $p>0,05$). Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,326; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 7,227 olarak bulunmuştur (Tablo 4.4). Gruplar arasında gözlenen puan farkı anlamlı değildir ($t=1,373$; $p>0,05$).

Tablo 4.4: Yalnız Kalma Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Yalnız Kalma Korkusu Yüksek Grup			Yalnız Kalma Korkusu Düşük Grup			t
	\bar{x}	n	s	\bar{x}	n	s	
Ebeveyn Genel Tutum	46,657	38	6,161	49,022	44	4,962	1,894
Öz Yeterlik Algısı	15,657	38	4,906	14,636	44	4,165	-1.008
İlgi	7,236	38	1,761	7,227	44	1,420	1,373
Doyum	23,763	38	3,955	26,659	44	3,703	3,405*

*p<0,05

Yalnız kalma korkusu yüksek çocukların annelerinin ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması 21.100; yalnız kalma korkusu düşük çocukların annelerinin ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması ise 24.644 olarak bulunmuştur (Tablo 4.3). Gruplar arasından gözlenen bu fark manidardır (t=3.138; p<0,05). Benzer şekilde yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması 23.763; yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum puan ortalaması 26.659 olarak bulunmuştur (Tablo 4.4). Gruplar arasında gözlenen bu fark manidardır (t=3.421; p<0,05). Farklı bir ifadeyle yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların hem annelerinin hem babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların anne babalarının ebeveynlikten aldıkları doyuma kıyasla düşük bulunmuştur.

Tablo 4.5: Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Annelerinin Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Terk Edilme Korkusu Yüksek Grup			Terk Edilme Korkusu Düşük Grup			t
	\bar{x}	n	s	\bar{x}	n	s	
Ebeveyn Genel Tutum	55,538	39	7,690	61,113	44	8,205	3,192*
Öz Yeterlik Algısı	28,230	39	3,542	29,090	44	3,880	1,055
İlgi	6,512	39	2,393	8,136	44	1,862	3,417*
Doyum	20,794	39	5,297	23,886	44	5,591	2,585

*p<0,05

Ayrılık kaygısı ölçeğinin bir diğer alt boyutu olan terk edilme korkusu ile anne babaların ebeveynliğe yönelik genel tutumları arasındaki ilişki de incelenmiştir. Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum, ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik ve ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalamaları ile terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının; ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalamaları ve ebeveynlikten aldıkları doyum, ebeveynliğe yönelik algıladıkları yeterlik ve ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalamaları arasındaki fark manidar bulunmamıştır (Tablo 4.6).

Diğer taraftan terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması 55.538; terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalaması ise 61.113 olarak bulunmuştur (Tablo 4.5). Gruplar arasında gözlenen puan ortalamalarına ilişkin fark manidardır ($t=3.179$ ve $p<0.05$). Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları, terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumlarına kıyasla daha düşüktür.

Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması 6.512; terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgi puan ortalaması ise 8.136 olarak elde edilmiştir (Tablo 4.5). Uygulanan bağımsız örneklem t testi sonucunda gruplar arasındaki puan farklılığı manidar bulunmuştur ($t=3.468$, $p<0.05$). Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgileri, terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik ilgilerine kıyasla daha düşüktür. Ancak babalara ilişkin gözlenen fark manidar değildir.

Tablo 4.6: Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Gruplar	Terk Edilme Korkusu Yüksek Grup			Terk Edilme Korkusu Düşük Grup			t
	\bar{x}	n	s	\bar{x}	n	s	
Ebeveyn Genel Tutum	46,838	31	7,624	48,090	33	4,481	,794
Öz Yeterlik Algısı	15,871	31	4,971	13,545	33	3,231	-2,204
İlgi	7,129	31	1,688	8,060	33	1,712	2,191
Doyum	23,838	31	4,626	26,484	33	3700	2,517

*p<0,05

4.1.4. Yalnız Kalma ve Terk Edilme Korkusu Yüksek ve Düşük Olan Çocukların Anne ve Babalarının Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği alt boyutları olan yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin genel ebeveynlik tutumlarının, yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalamaları ile yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük olan çocukların babalarının ebeveynliğe yönelik genel tutum puan ortalamaları arasındaki fark manidar bulunmamıştır. Ebeveynliğe yönelik tutumlar, ebeveynlikten alınan doyum, yeterlilik ve ilgiden oluşmaktadır. Bulgularda yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek çocukların annelerinin ebeveynlik tutum puan ortalamalarının yüksek olması; annelerin babalara kıyasla kendilerini daha fazla yeterli hissettiklerini gösteriyor olabilir. Seçer ve ark. (2008) tarafından yapılan araştırmada da annelerin kendilerini ebeveyn olma konusunda daha yeterli hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla genel ebeveynlik tutumu yüksek olan annelerin çocuklarının ayrılık kaygılarının düşük olması beklenen bir sonuçtur. Alanyazın incelendiğinde doğrudan çocukların ayrılık kaygısı ve anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarının incelendiği benzer bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ulaşılabilen sınırlı sayıda çalışma incelendiğinde, yapılan araştırmanın sonucunu destekler nitelikte; anne babaların ebeveynliğe yönelik algılarının çocukların sosyal gelişimlerinde önemli bir etkiye sahip olduğundan,

özellikle annelerin ebeveynliğe yönelik algıları ile çocukların gelişim alanları ve davranışları arasında bir ilişki olduğundan söz edilmektedir (Gilmore ve Cuskelly, 2008; akt. Öztürk, 2014). Yapılan araştırmaların genel olarak, anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarının kendi bireysel ve ailesel faktörleri ile ilişkisi veya çocukların gelişimleri ile problem davranışları üzerindeki etkisini değerlendirmek amaçlı olduğu gözlenmiştir.

Araştırmanın bu bulgusu kültürel normlarla da yorumlanabilir. Kağıtçıbaşı (1984) çocukluğunda geleneksel kadın rolünü benimseyerek sosyalleşen kadının, kendi hayatında çocuk yetiştirmeyi neredeyse temel amaç olarak gördüğünü ve annelik rolünü her daim ön plana çıkardığını belirtmektedir. Türkiye’de genel olarak var olan toplumsal cinsiyet algısı ile annelerin ebeveynliği daha iyi başaracakları; babaların bu konuda yetersiz olduğu anlayışı söz konusu olabilmektedir. Toplumda var olan “Çocuğun dilinden en iyi annesi anlar”, “Annenin yerini kimse tutamaz” gibi söylemler ve anneliğin kutsallığına ilişkin genel kabul anneliği yüceltirken babalığı daha alt bir konuma indirgeyebilmektedir. Ayrıca “erkeğin ailede otorite kaynağı olduğu ve dolayısıyla aile fertlerine belirli bir mesafede olması gerektiği” ile ilgili beklenti, babaların ebeveynlikten aldıkları doyumunu, ebeveynliğe duydukları ilgiyi ve algıladıkları yeterliği etkiliyor olabilir. Yörükoğlu’na (1992) göre, geleneksel toplumda çocuklar korkutularak, sindirilerek, dövülerek büyütülüp merakları, özgür davranışları engellenir; büyük yaramazlıklarda babayla korkutulur; babalar ise çocuklarla yüz göz olmazlar, sevgilerini göstermekten kaçınırlar. Dolayısıyla geleneksel toplumun genel olarak varlığını sürdüren etkileri babaların ebeveynliğe yönelik tutumlarını annelerin tutumlarına göre farklı yönde etkiliyor olabilir.

Araştırmanın demografik bulgularına göre katılımcılar arasında çalışmayan annelerin sayıca fazla olduğu (çalışan anne %78,6, çalışmayan anne %21,4); dolayısıyla annelerin çocukla daha fazla zaman geçiriyor olmaları da ulaşılan sonuçları etkiliyor olabilir. Anneler çocukla daha fazla zaman geçirip, çocukla ilgili konularda kendilerini daha yeterli hissediyor olabilirler.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ebeveynliğe yönelik tutumun alt boyutu olan öz yeterlik algısı ve ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiye dair elde edilen sonuçlardır. Yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük çocukların hem anne hem de babalarının ebeveynliğe yönelik yeterlik algıları, yalnız kalma ve terk edilme

korkusu yüksek olan çocukların ebeveynlerinininkinden manidar olarak farklı değildir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde; benzer ve farklı sonuçları olan araştırmalara rastlanmıştır. Büyüктаşkapu (2012) yaptığı çalışmada, annelerin ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algıları ile çocukların sosyal becerileri arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkiden söz etmektedir. Diğer bazı araştırmalarda ise, anne babaların ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algılarının çocukların problem davranışlarını, saldırganlık ve kaygı puanlarını yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır (Topaloğlu ve Ogelman,2014; Gülay 2011). Bunun yanı sıra yapılan bazı çalışmalarda ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algısının çocuğun gelişimi ve davranışları üzerindeki etkisinin aksine; çocuklarda gözlenen problem davranışların ebeveynlerin öz yeterlik algısını etkilediği (düşürdüğü), çocukları karşısında anne babaların yetersizlik ve üzüntü duydukları ileri sürülmüştür (Aksoy ve Diken, 2009). Bu iddia, araştırmanın konusu gereği dikkat çekici olarak değerlendirilebilir. Bu araştırmada, ayrılık kaygısı düşük çocukların anne babalarının ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algısı ile ayrılık kaygısı yüksek çocukların anne babalarının ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algısı arasındaki farkın manidar olmamasının farklı sebepleri de olabilir. Örneğin, çocuklardaki ayrılık kaygısı üzerinde farklı değişkenlerin (kardeş sayısı, anne-baba-çocuk iletişimi vb.) etkisi de söz konusu olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların anne babalarının ebeveynlikten aldıkları doyumun, yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların anne babalarının aldıkları doyuma kıyasla daha yüksek olduğudur. Ebeveyn doyumunu, hem ebeveynlik rolünden doyum hem de çocuk ile ilişkiden alınan doyum olarak tanımlanabilir. Mouton ve Tumo (1988), ebeveyn rol doyumunu, ebeveynin ebeveynlikle ilgili hissettiği duygularından hoşnutluğu veya çocuğa olan sorumluluklarını yerine getirmekten hissedilen neşe olarak tanımlamaktadır. Johnstan ve Mash (1989), ebeveyn doyumunu ebeveynlik ile ilişkili olan duyguların kalitesi olarak tanımlamaktadır. Tanımlar ışığında anne babaların ebeveyn olmaktan aldıkları doyum arttıkça çocukları ile olan iletişimlerinin pozitif yönde etkilendiği ve istekli, doyumlu ebeveynlerin çocuğa daha fazla güvenli bağlanma örüntüleri sunduğu düşünülebilir. Ebeveynlerine güvenli bağlanan çocuğun daha az ayrılık kaygısı yaşayacağı bilinmektedir. Doyumlu ebeveynler genel olarak aile atmosferini de olumlu etkiliyor olabilir. İlgili

literatür incelendiğinde doğrudan çocukların ayrılık kaygıları ile ebeveynlikten alınan doyum arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak benzer bir konu olarak Öztürk (2012) yaptığı çalışmada, annelerin ebeveynlik görevinden sağladıkları doyum ile çocuklarda gözlenen kaygı, sosyal beceri ve saldırganlık puanları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda annelerin ebeveynlik görevinden sağladıkları doyumun çocukların genel kaygıları ve saldırganlık puanlarını yordamadığı ancak sosyal yetkinlik puanlarını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynliğe yönelik tutum ve çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısına dair elde edilen son bulgu ise ayrılık kaygısı alt boyutu olan terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları ile ebeveynliğe yönelik ilgilerinin düşük olduğudur. Yukarıda değinildiği gibi özellikle anne ve çocuk arasındaki iletişimin yoğunluğu dikkate alındığında bu beklenen bir sonuçtur. Anne çocuk arasında gelişen bağlanmanın güvenli olması da annenin ebeveynliğe yönelik genel tutumunun daha olumlu olması ile mümkündür. Ebeveynliğe ilgi duyan bir annenin, çocukta daha az terk edilme korkusu yaratacağı düşünülebilir. Ebeveynliğe yönelik ilgi doyumla da bağlantılıdır. Rol doyumunun anne-çocuk ilişkisine olan etkilerini inceleyen kimi öncül araştırmalar (Lamb, Chase, Landsdale ve Owen, 1979; akt. Lerner ve Galambos, 1985) rol doyumunun kadının, kendini anne olarak algılamasını ve öz-saygısını desteklediğini; böylece kadının, anne olmaya daha duyarlı hale geldiğini iddia etmektedir. Sonuç olarak rolünden doyum alan kadının, annelik için gerekli duyarlılığa ve hevesliliğe sahip olduğu; buna bağlı olarak da çocuğu ile arasındaki ilişkisinin yüksek kalitede olacağı varsayılmaktadır.

Bu gibi görece eski tarihli araştırmaların ebeveynin hevesli ve istekli olmasının doyum etkilediğine ilişkin vurgusu yapılan araştırmanın sonuçları için de geçerli olabilir. Daha istekli ve hevesli ebeveynler daha az kaygılı çocuklar yetiştiriyor olabilirler. Aksine, ebeveynliğe yönelik ilgisi düşük olan annelerin, olumsuz duyguların projeksiyonu yoluyla çocuklarda kaygı uyandıracığı düşünülebilir. Teze ve Arslan (2016), annesine güvenli bağlanan çocukların kaygı ve benzer olumsuz durumlarda bununla uğraşmak yerine, nasıl başa çıkacakları konusuna yoğunlaştıklarını, kaygı ve korkularını kontrol altında tutabildiklerini ifade etmişlerdir. Sonuç itibarıyla ebeveynliğe yönelik tutumları olumlu olan annelerin, çocukları ile kurdukları iletişimin sağlıklı olması, büyük ölçüde çocuklarına güvenli

bağlanma ortamı sunmaları ve dolayısıyla çocuklarında terk edilme kaygısının düşük olması olası bir sonuçtur.

4.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Tartışma

4.2.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Bulgular

Bu kısımda bireysel ve eğitsel niteliklerine göre çocuklarda ayrılık kaygısı görülme sıklığına ilişkin bulgular verilmiştir (Tablo 4.7). Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği alt boyutu olan yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek çocukların cinsiyet dağılımına bakıldığında; yüksek yalnız kalma korkusu gösteren çocukların %41,9'unun (n=36) kız, %51,9'nun (n=40) erkek olduğu gözlenmektedir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($\chi^2 = 1,661$; $p > 0,05$).

Elde edilen bir diğer bulgu yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek çocukların yaş dağılımlarına bakıldığında; yalnız kalma korkusu yüksek çocukların %48,6'sının (n=51) 6 yaşında, %43,1'inin (n=25) 5 yaşında olduğudur (Tablo 4.7). Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($\chi^2 = ,449$; $p > 0,05$).

Yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek çocukların eğitime devam durumlarına bakıldığında; yalnız kalma korkusu yüksek çocukların %46,2'si (n=73) okul öncesi eğitime devam etmekte; %60'ı (n=3) okul öncesi eğitime devam etmemektedir (Tablo 4.7). Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2 = ,371$; $p > 0,05$).

Tablo 4.7: Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine Göre Çocuklarda Yalnız Kalma Korkusu Görülme Sıklığı

DEĞİŞKENLER		YALNIZ KALMA KORKUSU DÜŞÜK		YALNIZ KALMA KORKUSU YÜKSEK		χ^2
		n	%	n	%	
CİNSİYET	KIZ	50	58,1	36	41,9	1,661
	ERKEK	37	48,1	40	51,9	
YAŞ	5	33	56,9	25	43,1	,449
	6	54	51,4	51	48,6	
EĞİTİME DEVAM	EVET	85	53,8	73	46,2	,371
	HAYIR	2	40	3	60	

*p<0,05

Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeğinin bir diğer alt boyutu olan Terk edilme korkusu ile bireysel ve eğitsel nitelikler arasındaki puan farkları incelenmiştir (Tablo 4.8). Terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların cinsiyet dağılımına bakıldığında yüksek terk edilme korkusu gösteren çocukların %54,8'inin (n=40) kız, %40,5'inin (n=30) erkek olduğu gözlenmektedir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır. ($\chi^2 = 2,993$; $p > 0,05$).

Terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların yaş dağılımlarına bakıldığında; terk edilme korkusu yüksek çocukların %39,6'sının (n=38) 6 yaşında, %62,7'sinin (n=32) 5 yaşında olduğudur (Tablo 4.8). Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmuştur. ($\chi^2 = 7,163$; $p < 0,05$). Farklı bir ifadeyle terk edilme korkusu yüksek olan çocuklar arasında 5 yaşındakilerin oranı 6 yaşındaki çocukların oranına kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Elde edilen bir diğer bulguda ise, terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların eğitime devam durumlarına bakıldığında; terk edilme korkusu yüksek çocukların %44,6'sı (n=62) okul öncesi eğitime devam etmekte; %100'ü (n=8) okul öncesi eğitime devam etmemektedir (Tablo 4.8). Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($\chi^2 = 9,306$; $p < 0,05$). Bu sonuç değerlendirildiğinde okul öncesi eğitime devam etmeyen çocukların terk edilme korkuları, devam eden çocuklara göre daha yüksektir.

Tablo 4.8: Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine Göre Çocuklarda Terk Edilme Korkusu Görülme Sıklığı

DEĞİŞKENLER		TERK EDİLME KORKUSU DÜŞÜK		TERK EDİLME KORKUSU YÜKSEK		χ^2
		n	%	n	%	
CİNSİYET	KIZ	33	45,2	40	54,8	2,993
	ERKEK	44	59,5	30	40,5	
YAŞ	5	19	37,3	32	62,7	7,163*
	6	58	60,4	38	39,6	
EĞİTİME DEVAM	EVET	77	55,4	62	44,6	9,306*
	HAYIR	0	0	8	100	

* $p < 0,05$

4.2.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Tartışma

Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği alt boyutları olan yalnız kalma ve terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların cinsiyet dağılımına bakıldığında yüksek terk

edilme ve yalnız kalma korkusu gösteren çocuklar arasında kızların oranının erkeklere oranla daha yüksek olduğu ancak gruplar arasındaki yüzde farkının anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Battaglia ve arkadaşları (2016) 1,5 – 6 yaş aralığındaki çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile ilgili boylamsal bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular neticesinde; çocukların ayrılık kaygısı ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ogelman ve Topaloğlu (2014)'un çocukların saldırganlık ve kaygı düzeyleri ile anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada, çocukların saldırganlık ve kaygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Güngör ve Buluş'un (2010) okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleri tarafından algılanan kaygı düzeylerinin kendi ve anne babalarının demografik özellikleri ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların cinsiyeti ile anne babaların çocuklarının kaygı düzeylerine ilişkin algılaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Alisanoğlu ve Ulutaş (2003)'ün annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile çocukların sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında da benzer bir sonuç olarak cinsiyetin çocukların sürekli kaygı puan ortalamaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Benzer bir sonuç olarak Akman'ın (1988) yapmış olduğu çalışmada da cinsiyetin ayrılma kaygısı üzerinde bir fark yaratmadığı gözlenmiştir.

Yukarıdaki araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde kız çocuklarının erkek çocuklara oranla ayrılık kaygısı dahil genel kaygı düzeylerinin yüksek olacağı görüş ve eğilimi olmakla birlikte; çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı düzeylerinde, kız çocukların oranlarının erkek çocuklara göre daha yüksek çıkmasına rağmen, gruplar arasındaki farklılık manidar bulunmamıştır. Araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Bunun yanı sıra çocukların ayrılık kaygısı ve cinsiyetlerine yönelik kız çocuklarının daha kaygılı olacağı yönündeki beklenti ve ön yargıların zaman içinde azaldığı ve günümüzde cinsiyete dayalı bu ayrımın zayıfladığı sonucuna da ulaşılabilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguda yalnız kalma korkusu yüksek çocukların yaş dağılımları arasındaki yüzde farklarının manidar olmadığı bulunmuştur. Araştırma örneklemindeki çocukların yaşları 60-72 ay aralığında olup 66 aya kadar olan aralık genel olarak ebeveynler tarafından 5 yaş olarak nitelendirilmiştir. Yalnız kalma korkusu yüksek çocuklar içerisinde 6 yaşında bulunan çocukların oranı 5 yaşında bulunan çocuklara oranla daha yüksek çıkmakla birlikte, gözlenen farklılık anlamlı değildir.

Battaglia ve arkadaşlarının (2016) yürüttüğü boylamsal çalışmada 1,5-6 yaş aralığındaki çocukların ayrılık kaygılarının gelişimlerine bakılmıştır. Bu boylamsal çalışmada 4-5 yaşına kadar ayrılık kaygısının arttığı ancak sonrasında düştüğü gözlenmiştir. 4-5 yaşından sonra devam eden yüksek ayrılık kaygısına sahip çocuklarda ise doğum öncesi ve sonrası risk etmenleri ile ailesel faktörlerin kaygı düzeyini etkilediği bulunmuştur. Korkut'un (1991) yaptığı bir araştırmada çocuğun yaşı ve kaygısı arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu sonuç değerlendirildiğinde çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile çocukların yaş gelişimleri arasında manidar bir farklılık olmadığı söylenebilir. Ancak Küçüködük'ün (2015) yaptığı annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların ayrılık kaygıları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada 3 yaşındaki çocukların kaygı düzeylerinin 4-5 yaş grubunun puan ortalamasından yüksek olduğu ve bu farklılığın manidar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde farklı sonuçların elde edilmesinin sebebi olarak, çocukların kaygıları üzerinde çevresel ve kalıtsal pek çok faktörün etkisinin olduğunun göz ardı edilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Terk edilme korkusu yüksek çocukların okula devam durumlarına bakıldığında, okul öncesi eğitime devam edenlerin oranı ile devam etmeyenlerin oranı arasındaki fark manidar bulunmuştur. Başka bir deyişle terk edilme korkusu yüksek çocuklar içerisinde okul öncesi eğitime devam edenlerin sayısı, etmeyenlere göre daha azdır. Literatür incelendiğinde okul öncesi eğitime devam etme ve çocuklarda gözlenen kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalarda daha çok okul öncesi eğitim alma ile sosyal uyum ya da sosyal beceri arasındaki ilişkiye odaklanıldığı görülmüştür. Dülger'in (2016), çocukların uyum becerilerini incelediği araştırmasında çocukların okul öncesi eğitim alma sürelerine göre sosyal beceri düzeylerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Öztürk'ün (2014) okul öncesi eğitim alan 60 ay ve üzeri

çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tarzları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada çocukların okul öncesi eğitime devam etmeleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmadan elde edilen sonuç değerlendirildiğinde elde edilen farklılık anlamlı çıkmış olmasına rağmen grup sayılarında homojen bir dağılım olmadığı dikkat çekmektedir. Bu nedenle terk edilme korkusu yüksek çocuklarda okula devam etmeyenlerin sayısının yüksek olması olağandır. Ancak ilkokul öncesi dönemde çocukların evden ve dolayısıyla anneden uzun süreli ilk ayrılıklarının genellikle okul öncesi eğitim sürecinde olduğu unutulmamalıdır. Bu dönemde çocukların okula başladıkları ilk zamanlarda okulda bırakılacakları ve ebeveynlerini bir daha göremeyecekleri düşüncelerinin yoğun olduğu ve bir uyum sürecinin yaşandığı düşünülüğünde, çocukların terk edilme korkularının yüksek olması ile okul öncesi eğitime devam etmeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

4.3. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Tartışma

4.3.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Bulgular

Bu kısımda çocukların ailesel niteliklerine göre çocuklarda ayrılık kaygısı görülme sıklığına ilişkin bulgular verilmiştir (Tablo 4.9). Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeğinin alt boyutu olan yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek çocukların ailelerinin sahip olduğu çocuk sayısı incelendiğinde %60'ının (n=21) tek çocuk, %43,7'sinin (n=38) iki çocuk ve %41,5'inin (n=17) ise üç ve üzeri çocuğa sahip olduğu gözlenmektedir. Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($x^2 = 3,258$; $p > 0,05$).

Yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek çocukların annelerinin çalışma yüzdelerine bakıldığında; yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların %48,8'sinin (n=20) annesi çalışmakta, %45,9'unun (n=56) annesi ise çalışmamaktadır (Tablo 4.9). Gruplar arasında gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($x^2 = ,102$; $p > 0,05$).

Elde edilen bir diğer bulgu ise yalnız kalma korkusu yüksek çocuklarının % 47,2'sinin (n=76) anne babasının birlikte olduğu, anne babası ayrı olan çocukların

oranının %0 olduğudur (Tablo 4.9). Gruplar arasında gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($\chi^2 = ,184$; $p > 0,05$).

Yalnız kalma korkusu düşük ve yüksek çocukların ailelerinin ekonomik gelirlerine bakıldığında (Tablo 4.9); yalnız kalma korkusu yüksek çocukların ailelerinin %43'ünün (n=37) 2500 TL ve altı, %49,3'nün (n=34) 2501-8000 TL arası ve %62,5'inin (n=5) 8001 TL ve üzeri ekonomik gelire sahiptir. Gruplar arasında gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($\chi^2 = 1,453$; $p > 0,05$).

Tablo 4.9: Ailesel Niteliklerine Göre Çocuklarda Yalnız Kalma Korkusu Görülme Sıklığı

DEĞİŞKENLER		YALNIZ KALMA KORKUSU DÜŞÜK		YALNIZ KALMA KORKUSU YÜKSEK		χ^2
		n	%	n	%	
ÇOCUK SAYISI	1	14	40	21	60	3,258
	2	49	56,3	38	43,7	
	3 ve daha fazla	24	58,5	17	41,5	
ANNE ÇALIŞMA	ÇALIŞIYOR	21	51,2	20	48,8	,102
	ÇALIŞMIYOR	66	54,1	56	45,9	
BİRLİKTELİK	BİRLİKTE	85	52,8	76	47,2	1,769
	AYRI	2	100	0	0	
EKONOMİK GELİR	0-2500 TL	49	57	37	43	1,453
	2501TL-8000TL	35	50,7	34	49,3	
	8001TL ve üzeri	3	37,5	5	62,5	

* $p < 0,05$

Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeğinin alt boyutu olan terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların ailelerinin sahip olduğu çocuk sayısı incelendiğinde %71,1'inin (n=27) tek çocuk, %39'unun (n=30) iki çocuk ve %40,6'sının (n=13) ise üç ve üzeri çocuğa sahip olduğu gözlenmektedir (Tablo 4.10). Gruplara ilişkin gözlenen yüzdeler arasındaki farkın manidar olduğu gözlenmiştir ($\chi^2 = 11,307$; $p < ,05$).

Terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların annelerinin çalışma yüzdelerine bakıldığında; terk edilme korkusu yüksek olan çocukların %43,6'sının (n=17) annesi çalışmakta, %49,1'inin (n=53) annesi ise çalışmamaktadır (Tablo 4.10). Gruplar arasında gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($\chi^2 = ,346$; $p > 0,05$).

Elde edilen bir diğer bulgu ise terk edilme korkusu yüksek çocuklarının % 46,5'inin (n=67) anne babasının birlikte olduğu, anne babası ayrı olan çocukların oranının

%100 (n=3) olduğudur (Tablo 4.10). Gruplar arasında gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($\chi^2 = 3,369$; $p > 0,05$).

Terk edilme korkusu düşük ve yüksek çocukların ailelerinin ekonomik gelirlerine bakıldığında; terk edilme korkusu yüksek çocukların ailelerinin %47,3'ünün (n=35) 2500 TL ve altı, %45,5'inin (n=30) 2501-8000 TL arası ve %71,4'ünün (n=5) 8001 TL ve üzeri ekonomik gelire sahiptir (Tablo 4.10). Gruplar arasında gözlenen yüzdeler arasındaki fark manidar bulunmamıştır ($\chi^2 = 4,424$; $p > 0,05$).

Tablo 4.10: Ailesel Niteliklerine Göre Çocuklarda Terk Edilme Korkusu Görülme Sıklığı

DEĞİŞKENLER	TERK EDİLME KORKUSU DÜŞÜK		TERK EDİLME KORKUSU YÜKSEK		χ^2	
	n	%	n	%		
ÇOCUK SAYISI	1	11	28,9	27	71,1	11,307*
	2	47	61	30	39	
	3 ve daha fazla	19	59,4	13	40,6	
ANNE ÇALIŞMA	ÇALIŞIYOR	22	56,4	17	43,6	,346
	ÇALIŞMIYOR	55	50,9	53	49,1	
BİRLİKTELİK	BİRLİKTE	77	53,5	67	46,5	3,369
	AYRI	0	0	3	100	
EKONOMİK GELİR	0-2500 TL	39	52,7	35	47,3	1,718
	2501TL-8000TL	36	54,5	30	45,5	
	8001TL ve üzeri	2	28,6	5	71,4	

* $p < 0,05$

4.3.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Tartışma

Bu kısımda ayrılık kaygısı yüksek çocukların ailesel niteliklerine ilişkin elde edilen bulgulara dair tartışmaya yer verilmiştir. Terk edilme korkusu yüksek ve düşük çocukların ailelerinin sahip olduğu çocuk sayısı oranları incelendiğinde tek çocuk olan ailelerdeki çocukların oranının, 2 ve daha üzeri çocuğa sahip ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile çocukların sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 4 ve daha fazla kardeşe sahip çocukların kaygı düzeylerinin kardeş sayısı düşük olan diğer çocuklara oranla daha yüksek olduğu ancak bu farklılığın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Küçüködük'ün (2015) annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların ayrılık kaygıları arasındaki ilişkinin incelediği çalışmasında araştırmaya katılan çocukların

kardeş sayıları ile ayrılık kaygıları arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Kardeş sayısı arttıkça çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı düzeyinin düştüğü belirtilmiştir.

Öztürk'ün (2014) yaptığı araştırmada annelerin ebeveynliğe yönelik ilgilerinin 3 ve üzeri çocuğa sahip annelerde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumu 3 ve daha fazla çocuğa sahip annelerin kendilerini daha tecrübeli olarak nitelendirdikleri ve anneliğe yönelik ilgilerinin bu nedenle daha yüksek olduğunu vurgulamıştır. Yang ve diğerlerinin (1995) yürüttüğü bir araştırmada kardeş sayısının çocukların korku, kaygı ve depresyon düzeylerine etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda tek çocukların korku, kaygı ve depresyon düzeylerinin, kardeşi olan çocuklara kıyasla daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003).

Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında elde edilen sonuçların farklılığı göze çarpmaktadır. Buna nedeni olarak yukarıda belirtilen araştırmaların örneklem farklılığı ve çocukların ayrılık kaygıları üzerinde çevresel ve kalıtsal farklı niteliklerin etkililiği olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada elde edilen sonuca göre, tek kardeş olan çocukların terk edilme korkusu bir ve daha fazla kardeşi olan çocukların terk edilme korkusuna oranla daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç değerlendirildiğine tek çocuk sahibi anne babaların çocukları ile daha fazla ilgilendikleri hatta koruyucu bir anne babalık tarzını benimsedikleri düşünülebilir. Koruyucu bir ortamda ve gereğinden fazla ilgiyle büyüyen çocuğun, bu ilgi ve korumayı bulamadığı ortamlarda kaygı yaşadığı ve bu durumun ayrılık kaygısını pekiştirmekte olduğu söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu yalnız kalma ve terke edilme korkusu yüksek çocuklarda, çalışmayan annelerin oranının çalışan annelere göre daha yüksek olduğudur. Ancak yüzdeler arasındaki bu fark manidar bulunmamıştır. Küçüködük'ün (2015) çocukların ayrılık kaygısı ile annelerin ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, çocuğun ayrılık kaygısı üzerinde annenin çalışma durumunun etkisi ele alınmıştır. Annenin çalışma durumunun çocuğun ayrılma kaygısı üzerinde etkisi incelendiğinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Buna göre, çalışan annelerin çocuklarının ayrılma kaygısı ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) çalışmasında da

benzer bir sonuç olarak annelerin çalışma durumlarının, çocukların sürekli kaygı puanları üzerinde bir farklılığa neden olmadığı bulunmuştur.

Bizim araştırmamızda elde edilen sonuçlara göre yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek çocuklarda, çalışan anneler ile çalışmayan annelerin oranı arasındaki fark manidar bulunmamıştır. Bu araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde çalışan annelerin çocuklarına daha az zaman ayırdığı ve çocuğuyla yeteri kadar ilgilenemediği yargısıyla çeliştiği görülmektedir. Çalışan annenin çocuğu ile geçirdiği kısıtlı zamanı verimli kullandığı ve çocuğun ihtiyaç duyduğu duygusal destek ihtiyacının bu zaman diliminde karşılandığı söylenebilir. Bu nokta da özellikle son yıllarda yaygınlaşan aile çocuk eğitimlerinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Anne ve babalar bu eğitimlerle çocuk eğitimine yönelik kendilerini geliştirmektedirler. Bu değişimin çocukları ile geçirdikleri zamanı daha verimli kılmakta olduğu düşünülebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların anne babalarının birlikte olma oranlarının ayrı olma oranına göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak gruplar arasında gözlenen yüzdeler farklı anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuçta örnekleme yer alan anne babaların birliktelik durumlarında homojen bir dağılımın olmamasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek ve düşük çocukların ailelerinin ekonomik gelirleri karşılaştırıldığında yalnız kalma ve terk edilme korkusu yüksek çocukların aileleri arasında düşük ekonomik gelir olarak nitelendirilebilecek 2500 TL ve altı aylık gelire sahip ailelerin oranının daha yüksek gelire sahip ailelere kıyasla yüksek olduğu gözlenmiştir. Yapılan analizler sonucu elde edilen yüzde farklarının manidar olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir sonuç Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) çalışmasında da gözlenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların sürekli kaygı puan ortalamaları ile ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öztürk ve Giren'in (2015) çalışmasında annelerin ekonomik gelirleri ile çocukların problemleri davranış sahibi olmaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çocukların problemleri davranış toplam puanları ve benmerkezci problemleri davranış puanları ile annelerin düşük ekonomik gelir (0-1000 TL ile 1001-2000 TL arası) sahibi olmaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ailelerin ekonomik geliri ve çocukların ayrılık kaygısı değerlendirildiğinde; ailelerin aylık geliri ile çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı üzerine çok fazla araştırma sonucu olmadığı görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen bulgu değerlendirildiğinde, çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile ailelerin ekonomik gelirleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı, bunun nedeni olarak ayrılık kaygısı üzerinde farklı niteliklerin (kardeş sayısı, okul öncesi eğitime devam etme gibi) etkisinin olabileceği düşünölmektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçların özetine ve bu sonuçlardan yola çıkılarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir. Alanda çalışacak araştırmacılara, alanda uygulama yapan psikolojik danışmanlara ve politika geliştiricilere yönelik öneriler sıralanmıştır.

5.1. Sonuçlar

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar sunulmuştur. Sırayla çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile anne babaların ayrılık kaygıları ve ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişki, çocukların bireysel, eğitsel ve ailesel nitelikleri ile ilgili elde edilen sonuçlar maddelenmiştir.

5.1.1. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Anne Babaların Yetişkin Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutumlarına İlişkin Sonuçlar

Bu araştırma kapsamında çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile anne babaların yetişkin ayrılık kaygıları ve ebeveynliğe yönelik tutumlarına ilişkin analizler bağımsız örneklem t testi ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar maddeler halinde sıralanmıştır.

1. Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların hem anne hem babalarının ayrılık kaygıları, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygılarına kıyasla yüksek bulunmuştur.
2. Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygıları, terk edilme korkusu düşük olan çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygılarına göre daha yüksek bulunmuştur.
3. Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumlarına kıyasla düşüktür.
4. Yalnız kalma korkusu yüksek çocukların anne ve babalarının ebeveynlikten aldıkları doyum, yalnız kalma korkusu düşük olan çocukların anne ve babalarının ebeveynlikten aldıkları doyuma göre daha düşük bulunmuştur.

5. Terk edilme korkusu yüksek olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutumları ve ilgileri, terk edilme korkusu düşük olan çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik genel tutum ve ilgilerine kıyasla daha düşüktür.

5.1.2. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Bireysel ve Eğitsel Niteliklerine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırma kapsamında çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile çocukların bireysel nitelikleri arasındaki ilişki ki kare (Chi- Square) analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar maddeler halinde sunulmuştur.

1. Çocukların yalnız kalma ve terk edilme korkusu, cinsiyete göre manidar olarak farklı değildir.
2. Çocukların yalnız kalma korkusu, yaşlarına göre manidar olarak farklı değildir. Ancak terk edilme korkusu yüksek olan çocuklar arasında 5 yaşındakilerin oranı 6 yaşındaki çocukların oranına kıyasla daha yüksek bulunmuştur.
3. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların terk edilme korkusu, devam etmeyen çocuklara göre daha yüksektir.

5.1.3. Çocuklarda Gözlenen Ayrılık Kaygısı İle Çocukların Ailesel Niteliklerine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırma kapsamında çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı ile çocukların ailesel nitelikleri arasındaki ilişki ki kare (Chi- Square) analizi ile test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar maddeler halinde sunulmuştur.

1. Çocukların terk edilme korkusu, ailelerin sahip olduğu çocuk sayısına göre manidar olarak farklıdır. Tek çocuk sahibi olan ailelerdeki çocukların ayrılık kaygısı, 2 ve daha üzeri çocuğa sahip ailelere göre daha yüksektir.
2. Çocukların yalnız kalma ve terk edilme korkusu, annelerin çalışma durumuna göre manidar olarak farklı değildir.
3. Çocukların yalnız kalma ve terk edilme korkusu, anne babaların birliktelik durumlarına göre manidar olarak farklı değildir.
4. Çocukların yalnız kalma ve terk edilme korkusu, ailelerin ekonomik gelirine göre manidar olarak farklı değildir.

5.2. Öneriler

Bu kısımda araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda araştırmaya, uygulamaya ve politika yapıcılara yönelik öneriler sıralanmıştır.

5.2.1. Araştırmaya Dönük Öneriler

1. Bu araştırma Ankara ili örnekleminde yapılmıştır. Elde edilen sonuçların genellenebilmesi ve özellikle sosyo demografik faktörlerin çocukların ayrılık kaygısı ile anne babalarının yetişkin ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumu üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı incelenebilmesi için çalışmanın farklı bölgelerde ve daha geniş örneklemeyle yapılması önerilebilir.
2. Bu araştırmada Türk kültürüne uygun geliştirilmiş örnekleri bulunmadığından Türkçeye uyarlama çalışması yapılan ölçekler kullanılmıştır. Ancak ölçeklerin kültürümüze uygun olmaması araştırmacının sınırlılıklarından biri olmuştur. Buradan yola çıkılarak ayrılık kaygısı değerlendirme ve ebeveynliğe yönelik tutum konularında kültüre duyarlı/özgü ölçek geliştirme çalışmaları yapılabilir.
3. Bu araştırmada çocukların okul öncesi eğitime devam edip etmeme durumlarına göre ayrılık kaygısı incelenmiştir. Ancak bu konuda sürece yönelik ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. Gözlem, görüşme vb. teknikleri içeren farklı araştırmalar yürütülebilir. Okul öncesi eğitimin genel olarak çocukların sürekli kaygı düzeyleri ve çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısı üzerindeki etkisi incelenebilir.
4. Bu araştırmada bağımlı değişken olarak çocukların ayrılık kaygıları ve bağımsız değişkenler olarak anne babaların yetişkin ayrılık kaygıları ve ebeveynliğe yönelik tutumları ele alınmıştır. Bağımsız değişkenler ve alt boyutlarının çocukların ayrılık kaygısı ile ilişkisi incelenmiştir. Ancak bağımsız değişkenlerin kendi arasındaki ilişkiye bakılmamıştır. Bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin araştırılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, anne babaların ayrılık kaygıları ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişki incelenebilir.
5. Bu araştırmada anne babaların ebeveynliğe yönelik tutumları ile çocukların ayrılık kaygıları arasında manidar bir ilişki bulunmuştur. Bu noktadan hareketle, anne babaların çocuk bakımı, gelişimi ve eğitimi üzerinde, varsa

katıldıkları eğitimlerin ebeveynliğe yönelik tutumları üzerindeki etkisi incelenebilir.

6. Araştırmanın sonucunda anne babaların ebeveynlikten aldıkları doyum ile çocukların ayrılık kaygısı arasında manidar bir ilişki gözlenmiştir. Başka bir deyişle ayrılık kaygısı düşük olan çocukların anne babalarının ebeveynlikten aldıkları doyumları yüksek bulunmuştur. Buradan yola çıkılarak çocuklardaki ayrılık kaygısını düşürmek ve anne babaların ebeveynlikten aldıkları doyumunu arttırmak amaçlı deneysel çalışmalar düzenlenebilir. Bu gibi deneysel çalışmalara bilimsel alt yapı oluşturması açısından anne babaların ebeveynliğe yönelik doyumlarını etkileyen çeşitli etmenler incelenebilir.

5.2.2. Uygulamaya Dönük Öneriler

1. Bu araştırmada çocukların ayrılık kaygısının anne babalarının çeşitli nitelikleri ile (ayrılık kaygısı, ebeveynliğe yönelik ilgi, ebeveynlikten algılanan doyum) olan ilişkisi ortaya konmuştur. Bu bulgular ışığında çocukların ayrılık kaygıları ile baş etmelerine dair ebeveynlere yönelik “aile-çocuk” psiko-sosyal destek programları geliştirilebilir. Bu gibi psiko-sosyal destek programlarında ebeveynliğe yönelik yeterliği ve ilgiyi artıran içerikler sunulabilir.
2. Anne babaların ebeveynlikten aldıkları doyumunu olumsuz etkileyen faktörler belirlenerek, doyum düzeylerini korumaya yönelik önleyici çalışmalar düzenlenebilir. Anne babaların karşılıklı etkileşiminin de doyumlarını etkileyeceği düşünülürse, çift ilişkilerini güçlendirmeye yönelik psiko-eğitsel programlar düzenlenebilir.
3. Okul öncesi eğitime başlayacak çocuklarda ayrılık kaygısını önlemeye yönelik olarak anne babalara yönelik bilgilendirme içerikleri hazırlanabilir. Bilimsel bilgilerle hazırlanan broşürler ve el kitapçıkları yoluyla pek çok anne babaya ulaşılabilir.
4. Okul öncesi eğitim kurumlarına yönelik, çocuklarda ayrılık kaygısını azaltmaya ve aile işbirliğini sağlamaya yönelik eğitim hizmetleri planlanabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarında yalnızca öğretmenlere değil, tüm kurum personeline yönelik konuyla ilgili bilgilendirici eğitim ve

seminerler düzenlenebilir. Bilindiği gibi Türkiye’de son yıllarda özel okul öncesi eğitim kurumları büyük bir hızla artmıştır ve niceliksel artışla beraber niteliksel sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu gibi kurumların sahiplerinin veya idarecilerinin, çalışanlarının, okul öncesi eğitim almayan kişilerden oluştuğu örnekler söz konusu olabilmektedir. Okul öncesi kurumların kaygılı çocuklara daha uygun yaklaşımları yoluyla, yaşanan kaygının daha olumsuz boyutlara ulaşması önlenir.

5.2.3. Politika Yapıcılara Dönük Öneriler

1. Okul öncesi dönemde çocuklarda gözlenen ayrılık kaygısının ileriki yaşlarda okul reddine yol açabileceği düşünüldüğünde, özellikle MEB ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığının öncülüğünde okul öncesi dönemde ayrılık kaygısının tespiti ve hem aileye hem çocuğa gerekli psiko-sosyal desteğin sağlanması amacıyla eğitim programlarının düzenlenmesi için gerekli düzenlemeler yapılabilir.
2. “Çocuğum okul öncesi eğitime başlamadan önce” gibi slogan isimlerle tüm ebeveynlere bilgi ve farkındalık düzeyinde kısa eğitimler özendirilebilir; teşvik edilebilir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde, eğitimcilerin eğitimi yoluyla bu gibi eğitimler öncelikle eğitimcilerle sunulabilir, ardından eğitimciler tarafından ülke genelinde velilere sunulabilir.
3. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak özellikle babaların eğitimine yönelik teşvik edici politikalar üretilebilir. Bilindiği gibi anne baba eğitimlerine babanın çalışması, çocuktan annenin sorumlu olduğu algısı vb. sebeplerle genelde yalnızca anneler katılmaktadır. Babaların bu gibi eğitimlere katılmasının teşvik edilmesi, çocukla iletişiminin güçlendirilmesi, ilişkilerinin niteliğinin zenginleştirilmesi için ülke genelinde çeşitli çalışmalar planlanabilir. Bu çalışmalara öncü ve örnek olması açısından AÇEV tarafından geliştirilen Baba Destek Programı (BADEP) düşünülebilir. Bu benzeri çalışmaların ülke genelinde yaygınlaşması sağlanabilir.
4. Ebeveynlikten alınan doyum ve ebeveynliğe yönelik ilginin düşük olmasının çocuğun ayrılık kaygısı ile ilişkili olduğu düşünülürse, ülke genelinde çiftlere yönelik evlilik öncesi eğitimler ve anne babalığa hazırlık eğitimleri gibi koruyucu önleyici çalışmaların bir politika haline getirilmesi önem

kazanmaktadır. Ülkemizde henüz anne baba eğitimleri yaygın değildir. Bireyleri ebeveyn olmaya ilişkin hazırlayıcı eğitimler olmadığı sürece, bireyler ebeveyn olmayı, çevrelerindeki insanlardan edindikleri izlenimler, aldıkları bilgiler ve duyular doğrultusunda öğrenmektedirler. Medya kanalları ebeveyn olmayı “büyük bir mutluluk kaynağı” olarak yansıtırıp özendirilmekte; ancak anne baba olmanın getireceği sorumluluklar ile ilgili bilgilendirici kamu spotlarına rastlanmamaktadır. Bu anlamda anne baba olmayı isteyen bireylere yönelik her türlü bilgilendirici, eğitici çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth MD, Blehar MC, Waters E ve ark. (1978) *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale: Earlbaum.
- Akman, Y. (1988), Serbest oyun, yapılanmış oyun ve model alma tekniklerinin anaokuluna yeni başlayan çocuklarda görülen ayrılık kaygısının azaltılmasındaki etkileri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 99-104.
- Akman, Y. (1994), Anaokulu Öğrencileri Ayrılık Kaygısı Ölçeği, *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 2(1), 13-18.
- Aksoy, V. ve Diken, H.İ. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (1) 59-68.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128), 65-71.
- Altınay, D. (2012). *Çalışan Ve Çalışmayan Annelerin Başa Çıkma Tutumları Ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Arslan, E. ve Teze, S. (2016). Bağlanma kuramı. İçinde, N. Sargın, S. Avşaroğlu ve A. Ünal(Ed.), *Eğitim ve Psikolojiden Yansımalar*, 71-90. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aslan, S. H., Aslan O. ve Alparlan Z. N. (1998). Annedeki süregelen depresyonun çocuktaki depresyon ve kaygı düzeylerine etkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 9(1), 32-37.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. Freeman: New York.
- Başbuğ, S., Cesur, G., Batıgün, D.A., (2016). Algılanan ebeveynlik biçimi ve yetişkin ayrılma anksiyetesi kişilerarası bilişsel çarpıtmaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27, 1-13.
- Battaglia, M. Bertella S, Politi E ve ark. (1995). Age at onset of panic disorder: influence of familial liability to the disease and of childhood separation anxiety disorder. *Am J Psychiatry*, 1(52), 1363.
- Battaglia, M. Touchette, E. Garon-Carrier, G., Dionne, G., Sylvana, M., Vitaro, F., Tremblay, R.E., and Boivin, M. (2016). Distinct trajectories of separation anxiety in the preschool years: persistence at school entry and early-life associated factors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(1), 39-46.
- Belsky, J. (1981), Early human experience: a family perspective. *Developmental Psychology*, 17, 3-23.
- Biederman, J., Petty, C. R., Hirshfeld-Becker, D. R., Henin, A., Faraone, S. V., Fraire, M. & Rosenbaum, J. F. (2007). Developmental trajectories of anxiety disorders in

offspring at high risk for panic disorder and major depression. *Psychiatry research*, 153(3), 245- 252.

- Bowlby, J. (1959). Separation anxiety. *International Journal of Psycho-Analysts*, 41, 1-25.
- Bowlby, J. (1969), *Attachment and loss: vol.1 attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: separation: anxiety and anger*. Basic Books.
- Bowlby, J. (2012). *Sevgi bağlarının kurulması ve bozulması* (Çev: Meltem Kamer) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Bowlby, J. (2014). *Ayrılma* (Çev. Müge Günay). Ankara: Pinhan Yayınları.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik* (Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 18-30.
- Ceyhan, A.A., (2000). Ayrılık kaygısı belirtileri ölçeği geliştirme çalışmaları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(2), 63-75.
- Cirhinlioğlu, F,G. (2015). *Çocuk gelişimi ve ruh sağlığı*. (3.baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Coleman PK. & Karraker KH. (1998). Self efficacy and parenting quality findings and future applications. *Developmental Review*, 18(1), 47–85
- Coleman, P. K. & Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children. *Conceptualization, Measurement, and Correlate*, 49(1), 13–24.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 126–148.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi (2017). [Çevrim-içi: <http://www.unicef.org> Erişim tarihi: 3.05.2017.]
- Dallaire, D. H., & Weinraub, M. (2005). Predicting children's separation anxiety at age 6: The contributions of infant–mother attachment security, maternal sensitivity, and maternal separation anxiety. *Attachment & Human Development*, 7(4), 393-408.
- Demir Karabulut, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutumları ölçeği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21). 15-25.
- Dick-Niederhauser, A., & Silverman, W. K. (2006). Separation anxiety disorder. *Practitioner's guide to evidence-based psychotherapy*, Springer. 627-633.
- Diriöz, P. M., Alkin, T., Yemez, B., Onur, E., ve Eminağaoğlu, P. N. (2011). Ayrılma anksiyetesi belirti envanteri ile yetişkin ayrılma anksiyetesi anketinin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22,1-13.
- Dönmez, A., Celen, N., Onur, B. (2000). *Çocuk ve ergen gelişimi*. İstanbul: İmge yayınları.

- DSM-IV (The Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders-4), (2007). *Ruhsal bozuklukların tanısasal ve sayımsal el kitabı*. (Çev. Ertuğrul Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- DSM-V (The Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders-5), (2014). *Tanı ölçütleri başvuru kitabı*. (Çev. Ertuğrul Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Dülger, E. (2016). *Okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin değişkenlere göre incelenmesi (Tekirdağ ili örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Eisen A.R, Schaefer C.E. (2005). Separation anxiety in children and adolescent. *The Guilford Press*, New York: London.
- Ereymiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B.; Büküşoğlu D.N., Altıntoprak, E., Tezan B.T., Çetin, K.S.(2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21.
- Feliciana, J. B. (2005). *The impact of participation in a parent training program on maternal sense of competency and stress in urban african american-mothers*. Doctor of Philosophy, Howard University, Washington, D.C.
- Geçtan, E. (1995). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*.(11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gençtan, E.(2010) .*Psikanaliz ve sonrası*. (14. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Glatz,T. &Buchanan C.M. (2015). Change and predictors of change in parental self-efficacy from early to middle adolescence. *Developmental Psychology*, Vol. 51, No. 10, 1367–1379.
- Grych, J.H. ve Fincham, F.D. (1993), Children's appraisals of marital conflict: initial investigations of the cognitive contextual framework. *Child Development*, 64, 215-230.
- Grych, J.H., Harold, G.T. ve Miles, C.J. (2003), A prospective investigation of appraisals as mediators of the link between interparental conflict and child adjustment. *Child Development*, 74 (4), 1176-1194.
- Gülay, H. (2004). *Korunmaya muhtaç çocukların ailesi ile yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Gülay, H. ve Önder, A. (2011). Annelerin tutumlarına göre 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeyleri. *Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 89-105.
- Güneş A. (2013). *Çocuk eğitiminde pozitif iletişim cezasız çocuk eğitimi*. (1. Baskı). İstanbul. Nesil Yayınları.
- Güngör, H. ve Buluş, M. (2010). 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygı düzeylerinin incelenmesi. Sempozyum: 19. Eğitim Bilimleri Kurultayı. Uluslar Arası Kıbrıs Üniversitesi, Kıbrıs.
- Hazan C, Shaver P.R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511–524.

- İlbars ,Z., (1987). Kişiliğin oluşmasındaki kültürel etmenler. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 27(1-2), 201-211.
- Johnston C. ve Mash, J. E. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18 (2), 167-175.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Aile içi etkileşim ve ilişkileri bir aile değişim modeli önerisi. T. Erder, (Ed.), *Türkiye’de ailenin değişimi: Toplum Bilimsel İncelemeler* içinde (135). Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kartal G. (2014), *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların davranış sorunları ile annelerinin evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi.
- Kızıldağ, Ö. (2003), *Evlilik çatışması ile çocuklardaki davranıl problemleri arasındaki ilişkinin bilişsel bağlamsal çerçeveden incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Korkut, F. (1991), *Yetiştirme yurdundaki öğrencilerle gestalt yaklaşıma dayalı olarak yapılan bireysel danışmanın sürekli kaygı ve denetim odağı üzerindeki etkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kuzgun, Y. (1991). *Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi, aile yazıları*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Kwan, R. W. H., Kwok, S. Y. C. L. & Ling ,C. C. Y., (2015). The moderating roles of parenting self-efficacy and co-parenting alliance on marital satisfaction among chinese fathers and mothers. *J Child Fam Stud*, 24, 3506–3515
- Küçüködük, C.,(2015). *3-5 yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişki: bilişsel esnekliğin aracı rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Lerner J. V. ve Galambos N., L. (1985). Maternal role satisfaction, mother-child interaction, child temperament: a process model. *Developmental Psychology*, 21, 1157-1164.
- Luebering, A. (1995). The relationship between perceived parental self-efficacy and childrearing beliefs among first-time mothers of infant. *Paper presented at the biennial meeting of the society for research in child development*, Indianapolis, IN, March 30- April 2.
- Manicavasagar, V., Silove, D., & Curtis, J. (1997). Separation anxiety in adulthood: a henomenological investigation. *Comprehensive psychiatry*, 38(5), 274-282.
- Manicavasagar, V., Silove, D., Wagner, R., & Hadzi-Pavlovic, D. (1999). Parental representations associated with adult separation anxiety and panic disorder-agoraphobia. *Australian and New Zealand journal of psychiatry*, 33(3), 422-428.

- Manicavasagar, V., Silove, D., Curtis, J., & Wagner, R. (2000). Continuities of separation anxiety from early life into adulthood. *Journal of anxiety disorders*, 14(1): 1-18.
- Manicavasagar, V., Silove, D., Rapee, R., Waters, F., & Momartin, S. (2001). Parent-child concordance for separation anxiety: a clinical study. *Journal of affective disorders*, 65(1), 81-84.
- Mouton, P. Y. & Tuma, J. M. (1988). Stres, locus of control and role satisfaction, in clinic and control mothers. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17, 217-224.
- Muris, P. & Merckelbach, H. (1998). Perceived parental rearing behavior and anxiety disorders in normal children. *Personality and Individual Differences*, 25, 1199-1206.
- Ogelman H. G. ve Topaloğlu Z.F. (2012). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile an-ne babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 241-271.
- Özgüven, İ. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özten , E., Tufan, a. E. , Eryılmaz, G. , Hızlı Sayar, G. ve Bulut, H. (2016). The prevalence of adult separation anxiety disorder in a clinical sample of patients with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(6), 459-465.
- Öztürk, O.(1994), *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. (5.baskı). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Öztürk, P.Y. (2014), *Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Öztürk, M. ve Giren, S. (2015). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 477-503.
- Paktuna Keskin, S. (2012). *Anneye güvenli bağlanma* (2. baskı). İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Peksaygılı, M. (2005), *Annelerin ve çocukların eşler arasındaki çatışmayı algılamaları ile çocukların uyum davranışları arasındaki ilişkiler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Peleg, O., Halaby, E., & Whaby, E. N. (2006). The relationship of maternal separation anxiety and differentiation of self to children's separation anxiety and adjustment to kindergarten: a study in druze families. *Journal of anxiety disorders*, 20(8), 973-995.
- Pini S, Abelli M, Shear KM, Cardini at al.(2009). Frequency and clinical correlates of adult separation anxiety in a sample of 508 outpatients with mood and anxiety disorders. *Acta Psychiatr Scand*, 1-7.
- Profeta, Y. (2002), *Çocuğun davranış problemleriyle ebeveyn çatışmasını algılayışı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi.

- Ruppert F. (2011). *Travma, bağlanma ve aile konstelasyonları*, (Çev: Fatma Zengin) (1. Baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Seçer, Z., Çeliköz, N., ve Yaşa, S. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 413–428.
- Senemoğlu, N.,(2009). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Shear, K., Jin, R., Ruscio, A. M., Walters, E. E., & Kessler, R. C. (2006). Prevalence and correlates of estimated DSM-IV child and adult separation anxiety disorder in the National Comorbidity Survey Replication, 163(6), 1074-1083.
- Silove, D., Manicavasagar, V., O'connell, D., & Blaszczyński, A. (1993). Reported early separation anxiety symptoms in patients with panic and generalised anxiety disorders. *Australian And New Zealand Journal Of Psychiatry*, 27(3), 489-494.
- Silove, D., Harris, M., Morgan, A., Boyce, P., Manicavasagar, V., Hadzi-Pavlovic, D., & Wilhelm, K. (1995). Is early separation anxiety a specific precursor of panic disorder agoraphobia a community study. *Psychological Medicine*, 25(02), 405-411.
- Silove, D., Slade, T., Marnane, C., Wagner, R., Brooks, R., & Manicavasagar, V. (2007). Separation anxiety in adulthood: dimensional or categorical. *Comprehensive Psychiatry*, 48(6), 546-553.
- Sümer, N., (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(57), 1-22.
- Şendil, G. (1999), *Çocukların anne babanın evlilik çatışmasını algılayışı*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Şirin, I., (2015). *Annenin çocuğuna karşı aşırı korumacı tutumuyla annenin çocukluk çağında yaşadığı ayrılık anksiyetesi travması arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Teze, S. ve Arslan, E. (2016), Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği–çocuk/ebeveyn formu geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 48 (2), 333-344.
- Yang, B., Ollendick, T.H., Dong O., Xia, Y., & Lin L. (1995). Only children and children with siblings in the people's republic of china: levels of fear, anxiety and depression. *Child Development*. 66, 1301-1311.
- Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk eğitimi el kitabı*. (10.baskı). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana-baba okulu* (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y. ve Koç, M. (2002). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmen yetkinlikleri üzerinde bir değerlendirme. *Niğde üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*. 1(1). 35-43

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, C.,(2008). *Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Yılmaz A. (2001), Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar, *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1 (4). 49-57.
- Yılmaz C., Hatipoğlu C., Semenderoğlu F., Sönmez G. A., Gökmen N., Yılmaz O., (2013). Anneden ayrılma ve tek tek barındırılma stresinin sıçanların fiziksel ve mental gelişimleri üzerine etkileri. *International Journal of Social Science*, 6 (2), 1187-1205.
- Yörükoğlu, A., (1992). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. Ankara: Özgür Yayın Dağıtım.

EKLER DİZİNİ

EK 1. ETİK KOMİSYONU ONAY BİLDİRİMİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 433-1301

06 Mart 2017

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

İlgi: 16.03.2017 tarih ve 725 sayılı yazımız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencilerinden **Serayi Betül ÇETİN**'in **Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI** danışmanlığında yürüttüğü "**Çocuklarda Ayrılık Kaygısı ile Anne – Babanın Ayrılık Anksiyetesi ve Ebeveynliğe Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **28 Mart 2017** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EK 2. ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİK DANIŞMA VER REHBERLİK BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 07/07/2017

Tez Başlığı: Çocuklarda Ayrılık Kaygısı İle Anne-Babanın Ayrılık Kaygısı ve Ebeveynliğe Yönelik Tutumları

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Endeksi	Gönderim Numarası
07/07/2017	77	136034	16/06 /2017	%9	829476972

Uygulanan filtreler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dâhil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

07.07.2017
Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Serayi Betül ÇETİN
Öğrenci No: N14127402
Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Programı: Psikolojik Danışma ve Rehberlik
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI)

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OF PSYCHOLOGICAL COUNSELING AND GUIDANCE

Date: 07/07/2017

Thesis Title : Separation Anxiety Of Children And Separation Anxiety Of Parents And Their Attitude Towards Parenting

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

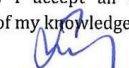
Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index	Submission ID
07/07/2017	77	136034	16/06 /2017	%9	829476972

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes excluded
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

07.07.2017
Date and Signature

Name Surname: Serayi Betül ÇETİN

Student No: N14127402

Department: Educational Sciences

Program: Psychological Counseling and Guidance

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED

(Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI)

EK 3. AYRILIK KAYGISI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (EBEVEYN FORMU) ÖRNEK MADDELERİ

Yönerge: Aşağıdaki her bir soruyu dikkatli bir şekilde okuyunuz ve çocuğunuz için bu soruların 'hiçbir zaman, bazen, sık sık veya her zaman' olduğuna karar veriniz. Ondan sonra her bir soru için çocuğunuzun en iyi tanımladığını düşündüğünüz kelimenin önündeki alana X işareti koyunuz. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Çocuğunuzun genellikle nasıl hissettiğini tanımlayan kelimeleri hatırlayınız ve tercih ediniz.

Genellikle nasıl..... (hangi sıklıkla.....)

1. Çocuğunuz geceleri uykuya dalıncaya kadar sizin kalmanızı ister mi?	----- hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	----- her zaman
3. Çocuğunuz odada kimse yokken yalnız kalmaktan korkar mı?	----- hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	---her zaman
6. Çocuğunuz oyuna, doğum günü partisine veya okul sonrası aktivitelerine gittiğinde çocuğunuzla birlikte kalmaya ihtiyaç duyar mısınız?	----- hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	----- her zaman
9. Çocuğunuz onun başına kötü şeyler geleceğinden kaygılanır mı?	----- hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	----- her zaman
11. Çocuğunuz banyo yapmak, duş almak veya dişlerini fırçalamak için banyoda yalnız kalmaktan korkar, çekinir mi?	----- hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	----- her zaman
14. Çocuğunuz oynamak için iyi bir arkadaşını evine bırakılmaktan korkar mı?	----- hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	----- her zaman

EK 4. YETİŞKİN AYRILMA ANKSİYETESİ ANKETİ ÖRNEK MADDELERİ

Aşağıdaki sorular bir yetişkin (18 yaş üzeri) olarak yaşamış olabileceğiniz bazı belirtilere yöneliktir. Lütfen bu belirtileri yaşıyıp yaşamadığınıza göre sorunun karşısındaki uygun yeri işaretleyiniz.

Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

	Çok Sıklıkla	Sıklıkla	Nadiren	Hiç
1- Size yakın olan kişilerle birlikte evinizdeyken kendinizi daha güvende hissettiniz mi?				
5- Size yakın olan birinden ayrılmakla ilgili kâbuslar ya da rüyalar gördüğünüz oldu mu?				
8- Size en yakın kişilerle olan ilişkilerinizin yoğunluğu konusunda endişelendiniz mi? Örneğin çok aşırı bağlı olmanızdan dolayı.				
11- Size yakın kişilerden ayrıldığınızda (örneğin işe gitmek ya da evden dışarıya çıkmak için), özellikle onların nerede oldukları konusunda endişelendiniz mi?				
16- Yakınlarınızın ciddi bir zarar görebileceği hakkında çok fazla endişelenir misiniz? Örneğin, bir trafik kazası geçirmeleri veya ölümcül bir hastalığa yakalanmaları gibi.				
19- Hiç, evde ya da yatak odasında ışıklar açıkken daha iyi uyuduğunuzu fark ettiğiniz mi?				
24- Size yakın olan kişilerden ayrıldığınızda aniden gelen sıkıntı nöbetleri ya da panik ataklarınız (örneğin ani titreme, terleme, çarpıntı, nefes darlığı gibi) oldu mu?				
26- Hiç, size yakın olan kişiler “çok fazla konuştuğunuzu” söylediler mi?				

EK 5. EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ- BABA FORMU ÖRNEK MADDELERİ

Bu ölçek, sizin çocuk bakımına yönelik tutumunuzu ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Her cümle ile ilgili tutumlar, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar yalnızca sizin kendi tutumunuzu yansıtmaktadır. Her cümlenin sizi ilgilendirdiğini düşünerek, cümlede belirtilen tutumun, size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. Cümlede belirtilen tutum ifadesine tamamen katılıyorsanız 1 seçeneğini, katılıyorsanız 2 seçeneğini, kararsız iseniz 3 seçeneğini, katılmıyorsanız 4 seçeneğini, hiç katılmıyorsanız 5 seçeneğini işaretleyiniz. Bütün soruları mutlaka cevaplayınız. Her cümle için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve adınızı, soyadınızı yazmayınız. Katılım ve ölçeği doldurmadaki samimiyetiniz için şimdiden teşekkür ederiz.

	Hiç katılmıyorum 5	Katılmıyorum 4	Kararsızım 3	Katılıyorum 2	Tamamen Katılıyorum 1
1. Sergilediğim davranışların çocuğumu nasıl etkilediğini bilmiyor olmam, çocuk bakımı konusundaki problemlerimin çözümünü kolaylaştırıyor					
4. Engelli çocuğun babasının, iyi bir ebeveyn olmak için gerekli davranışları öğrenebileceği, örnek bir model olabileceğine inanıyorum					
6. Çocuğumun derdinden en iyi ben anlarım					
11. Baba olduğum süreyi göz önüne alınca, bu role tam olarak alıştığuma inanıyorum					
12. Gerek sabah kalktığımda, gerekse akşam yatağa girdiğimde hep çocuğum konusunda hiçbir şey başaramadığım duygusuna kapılıyorum					
13. İyi bir baba olmak, başlı başına bir ödüldür					
14. Babamın benden daha iyi bir baba olduğunu düşünüyorum					

EK 6. EBEVEYNLİĞE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ- ANNE FORMU ÖRNEK MADDELERİ

Bu ölçek, sizin çocuk bakımına yönelik tutumunuzu ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Her cümle ile ilgili tutumlar, kişiden kişiye değişebilir. Bunun için vereceğiniz cevaplar yalnızca sizin kendi tutumunuzu yansıtmaktadır. Her cümlenin sizi ilgilendirdiğini düşünerek, cümlede belirtilen tutumun, size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. Cümlede belirtilen tutum ifadesine tamamen katılıyorsanız 1 seçeneğini, katılıyorsanız 2 seçeneğini, kararsız iseniz 3 seçeneğini, katılmıyorsanız 4 seçeneğini, hiç katılmıyorsanız 5 seçeneğini işaretleyiniz. Bütün soruları mutlaka cevaplayınız. Her cümle için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve adınızı, soyadınızı yazmayınız. Katılım ve ölçeği doldurmadaki samimiyetiniz için şimdiden teşekkür ederiz.

	Hiç katılmıyorum 5	Katılmıyorum 4	Kararsızım 3	Katılıyorum 2	Tamamen Katılıyorum 1
1. Sergilediğim davranışların çocuğumu nasıl etkilediğini biliyor olmam, çocuk bakımı konusundaki problemlerimin çözümünü kolaylaştırıyor					
4. Ebeveyn olmak hoş bir duygu olmasına rağmen, çocuğumun küçük olması benim bu duyguyu yaşamama engel oluyor					
6. Neden bilmem ama çocuğumun kontrolü bende olması gerekirken, bazen sanki yönetilen benmişim gibi hissediyorum					
7. Annemin benden daha iyi bir anne olduğunu düşünüyorum					
11. Anne olduğum süreyi göz önüne alınca, bu role tam olarak alıştığım inanıyorum.					
15. Yetenek ve ilgimin, iyi bir ebeveyn olma konusunda değil, başka alanlarda olduğunu düşünüyorum					
16. Ebeveyn olmak beni gergin ve endişeli kılıyor.					

EK 7. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı; aşağıda okul öncesi eğitime devam eden çocuğunuz ve siz anne babasına dair bazı kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanan bazı sorular yer almaktadır. Gönüllülük esası ile formu doldurmanızı ve tüm sorulara cevap vermenizi rica ediyoruz.

Katkınız için teşekkürler.

Psk. Dan. Seray Betül ÇETİN

Çocuğunuzun Yaşı			
Çocuğunuzun Cinsiyeti	Kız ☐	Erkek ☐	
Okul Öncesi Eğitime Devam Ettiği Süre			
Ailenin Sahip Olduğu Çocuk Sayısı			
Anne Baba Birlikte mi?	Evet ☐	Hayır ☐	
Anne Sağ mı?	Evet ☐	Hayır ☐	
Anne Çalışıyor mu?	Evet ☐	Hayır ☐	
Ailenin Gelir Durumu	İyi ☐	Orta ☐	Kötü ☐

EK 8. GÖNÜLLÜ KATILIM VE AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Çalışmanın Konusu: Bu araştırmanın amacı okul öncesi eğitimi dönemindeki 6 yaş çocuklarda ayrılık kaygısı düzeyini yordayan değişkenlerin incelenmesidir. Bu amaçla, araştırmada, çocuklarda ayrılık kaygısı bağımlı değişken; ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutum ise bağımsız değişkenler olarak ele alınacaktır. Bunun yanı sıra, çocuklarda ayrılık kaygısı düzeyinin ailesel değişkenlere göre ve bireysel değişkenlere göre farklı olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu ailesel değişkenler, anne-babanın birlikte veya ayrı yaşıyor olmaları, anne babanın sağ olup olmaması, anne babanın çalışma durumu, gelir durumu, çocuk sayısı, bireysel değişkenler ise, çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme süresi şeklindedir. Bu amaç doğrultusunda okul öncesi dönemindeki 6 yaş grubu çocuklarının anne babalarından ilgili ölçekleri doldurmaları istenecektir. İlgili çalışmanın uygulamaları konusunda Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

Katılım Koşulları: Bu araştırma için okul öncesi dönemdeki 6 yaş çocuğunun anne babası olmak gerekmektedir.

Katılımcının Sahip Olduğu Haklar: Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Bu araştırmaya katılmamayı seçme alternatifine sahiptir. Araştırma bir ölçek uygulaması içermektedir ve ölçeğin doldurulması yaklaşık 15-20 dakika sürmektedir. İstedığınız an anketi cevaplamayı bırakıp, çalışmadan ayrılabilirsiniz.

Bilgilerin Saklanması: Ölçeklerle alınacak bilgiler ve aynı zamanda bu form tamamen gizli tutulacaktır. Sorularınızı yönlendirmek ya da bu araştırma hakkında daha ayrıntılı bir açıklama almak için sorumlu araştırmacı Yrd. Doç. Dr. Özlem Haskan Avcı'nın iletişim bilgileri aşağıdadır:

Yrd. Doç. Dr. Özlem HASKAN AVCI
Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.D.
06800 Beytepe / ANKARA
Tel: (312) 297 85 51 / 111
Faks: (312) 299 20 27

İmza

Katılımcı Beyanı

Yrd. Doç. Dr. Özlem Haskan Avcı ve Serayi Betül Çetin tarafından yürütülen ve katılımcısı olmam teklif edilen araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgileri dikkatli bir şekilde okudum. Bu çalışmaya katılmam durumunda ilgili bilgilerin gizliliğine büyük bir özen ve saygıyla yaklaşılacağına inanıyorum. Toplanan verilerin bilimsel amaçla kullanımı sırasında kişisel bilgilerin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterince güven verildi. Yukarıda yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış durumdayım ve tek başıma belirli bir düşünme süresi sonucunda araştırmaya katılmam için yapılan daveti memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

İmza:

Tarih: ___ / ___ / 2017

Araştırmaya katılmak istiyorsanız, lütfen yukarıdaki ilgili yeri imzalayınız. Gönüllü katılım formunuz kapalı kalacak ve gizli tutulacaktır. Bu formun, araştırmada kullanılacak ölçeklere vereceğiniz cevaplarla herhangi bir ilgisi yoktur.

Araştırmacı: Serayi Betül ÇETİN
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beytepe Kampüsü, Çankaya / ANKARA
Tel:+903122978550
seraybetul@gmail.com

EK 9. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

<i>Adı Soyadı</i>	Serayi Betül ÇETİN
<i>Doğum Yeri</i>	Ankara
<i>Doğum Tarihi</i>	07.09.1988

Eğitim Durumu

<i>Lise</i>	Açık Öğretim Lisesi	2008
<i>Lisans</i>	Hacettepe Üniversitesi / Psikolojik Danışma ve Rehberlik	2012
<i>Yüksek Lisans</i>	Hacettepe Üniversitesi/ Ankara	2017
<i>Yabancı Dil</i>	İngilizce: Okuma (İyi), Yazma (Orta), Konuşma (Orta)	

İş Deneyimi

<i>Çalıştığı Kurumlar</i>	Özel Şefkat Dünyası Anaokulu –Psk. Danışman Diyanet İşleri Başkanlığı – Psk. Danışman	2012-2013 2013-
---------------------------	--	--------------------

Sertifikalar

<ul style="list-style-type: none">0-6 Yaş Çocuk Değerlendirme, İzlem ve Aile Eğitimi -Olgu Psikolojik Danışma Merkezi, Eğitimciler: Uzm. Birgül Bayoğlu, Psk. Dr. A. Şebnem SOYSAL ACAR, Psk. Dan. Özden BİLGİN; 2011Çocuk Merkezli Oyun Terapisi Temel Düzey Eğitimi -Olgu Psikolojik Danışma Merkezi, Eğitimci: Uzm. Psik. Dan. Filiz ÇETİN; 2011Objektif Test Uygulamaları Uygulayıcı Eğitimi -PDR Merkezi, Eğitimci: Uzm. Psk. Çağla Tuba DORTLUOĞLU; 2012Albert Eillis INSTITUTE, Akılcı Duygusal Davranışçı Psikoterapi Eğitimi - Olgu Psikolojik Danışma Merkezi, Kristene A. Doyle Ph, D. ,Murat ARTIRAN Ph, D.; 2014Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği Uygulayıcı Sertifikası- Olgu Psikolojik Danışma Merkezi, Eğitimci: Yrd. Doç. Dr. Özgül Polat; 2016Oyun Terapisi Giriş Düzeyi Eğitimi- Ahenk Psikoloji, İstanbul, Eğitimci: Mehmet Teber (Klinik Psikolog), 2016Çocuk Psikopatolojisi- Ahenk Psikoloji, İstanbul, Eğitimci: Mehmet Teber (Klinik Psikolog), 2016Çocuklarla İlk Görüşme Eğitimi- Ahenk Psikoloji, İstanbul, Eğitimci: Mehmet Teber (Klinik Psikolog), 2017

İletişim

<i>e-Posta Adresi</i>	seraybetul@gmail.com
<i>Jüri Tarihi</i>	16.06.2017